

FYLKESMANNEN I
MØRE OG ROMSDAL

Bjørnsonsfestivalen trekker folk til Nesset. Foto: Nesset kommune.

Kommunebilde Nesset kommune

Eit grunnlagsdokument for dialog mellom Nesset kommune og Fylkesmannen i
Møre og Romsdal

02.04.2014

Utgitt av Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Dokument ferdigstilt 02.04.2014

Ansvarleg redaktør : Assisterande fylkesmann Rigmor Brøste,

Redaksjon/Kontaktpersonar:

Sveinung Dimmen, samordnar, Fylkesmannen i Møre og Romsdal tlf: 71 25 84 20 / 48 14 90 56
epost: sveinung.dimmen@fylkesmannen.no

Vidar Myklebust, kommunikasjonsrådgivar, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, tlf 71 25 84 19 / 918
28 322 epost: vidar.myklebust@fylkesmannen.no

Rigmor Brøste, assisterande fylkesmann i Møre og Romsdal, tlf 71 25 84 14 / 926 59 401, epost:
rigmor.broste@fylkesmannen.no

For meir informasjon sjå: <http://fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>

Innhald

Forord.....	5
Kap. 1 – Innleiing.....	6
1.1 Innhald/struktur i dokumentet	6
1.2 Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon	8
1.3 Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget	10
1.4 Fylkesmannen sine satsingar på tvers av fagavdelingane	10
1.5 Kort om Nesset kommune.....	12
Kap. 2 - Lokal samfunnsutvikling og kommunesamordning	16
2.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	16
2.2 Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy.....	17
2.3 Folkehelse	21
2.4 Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge.....	24
2.5 Kommuneøkonomi og økonomistyring.....	26
2.6 Interkommunalt samarbeid	28
Kap. 3 – Justis- og beredskap	29
3.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	29
3.2 Samfunnstryggleik og beredskap.....	29
3.3 Klagesaker etter plan- og bygningslova.....	31
3.4 Vergemål.....	32
Kap. 4 - Miljøvern og arealforvaltning	33
4.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	33
4.2 Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging	34
4.3 Naturvern.....	35
4.4 Forureining.....	36
Kap. 5 – Landbruk.....	39
5.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet.....	40
5.2 Landbruk og bygdeutvikling	44
5.3 Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet	45
Kap. 6 – Oppvekst og utdanning.....	47
6.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	47
6.2 Barnehage	48
6.3 Grunnskule.....	50

Kap. 7 – Helse og sosial	55
7.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	55
7.2 Kommnehelse	56
7.3 Pleie og omsorg	58
7.4 Sosialtenesta	63
7.5 Barnevern	66
7.6 Gjennomføring av helsehjelp eller omsorgstenester med tvang	67
7.7 Psykisk helsearbeid	69
7.8 Rusfeltet	71
Kap. 8 – Oppsummering	74
8.1 Generelt	74
8.2 Vidare dialog og samarbeid	74
Vedlegg	76

Forord

Kjære politikarar og leiarar i Nesset kommune!

I Møre og Romsdal ønskjer Fylkesmannen å besøke alle 36 kommunane i perioden 2013-2015 for å kunne gjere jobben som bindeledd mellom kommunane og sentrale styresmakter enda betre. På våre kommunebesøk er det formannskapet og øvste administrative leiing i kommunane vi ønskjer å ha ein dialog med.

I forkant av kvart kommunebesøk vert det utarbeidd eit kommunebilete som beskriv korleis vi ser på kommunen og korleis den utfører sine oppgåver innan dei ulike fagområda.

Etter kvart kapittel er det laga såkalla «dialogpunkt» med spørsmål som kommunen å ta med seg i sitt vidare arbeidet med kvalitetsutvikling av tenestene. Det er også meininga at vi tek fatt i nokre av desse dialogpunkta som grunnlag for diskusjonen. Kva for punkt som vert diskutert er også opp til den einskilde kommune.

Vi har ei felles målsetting om å tilby gode tenester til våre innbyggjarar i Møre og Romsdal, og vi ønskjer å vere ein medspelar for kommunane. At vi kjenner betre til kvarandre, våre ulike roller og oppgåver trur vi vil bidra til nettopp dette. Spesielt er vi opptatt av satsingsområda *folkehelse* og *barn og unge sine oppvekstvilkår*. Det er ei av årsakene til at vi etterspør representantar frå Ungdomsrådet, og ønskjer å høyre kva dei er opptekne av.

Vi ser fram til besøket i Nesset kommune.

Lodve Solholm

Lodve Solholm

Kap. 1 – Innleiing

- *Om innhald/struktur i dokumentet*
- *Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon, med søkelys på dialog og samarbeid med kommunane*
- *Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget*
- *Om overordna prioriteringar og satsingar på tvers av fagavdelingane*

1.1 Innhald/struktur i dokumentet

Kommunebilde for Nesset vil inngå som eit viktig grunnlag for nærare samarbeid og dialog mellom Fylkesmannen og kommunen. Dokumentet er forankra i Fylkesmannens embetsoppdrag. Målet med dokumentet er at kommunen og Fylkesmannen saman kan ha dialog om ulike utfordringar og korleis ein saman kan kome fram til betre løysingar for innbyggjarane i Møre og Romsdal.

Kommunebildet vil saman med kommunestatistikk og andre aktuelle grunnlagsdokument vere eit naturleg utgangspunkt for Fylkesmannens opplegg for samordna kommunebesøk i den aktuelle kommunen. Dokumentet vil bli oppdatert/revidert i samband med dette.

Innhaldsmessig rettar dokumentet søkelys mot følgjande tema:

- Regional og kommunal samfunnsutvikling - plansamordning
- Kommunal og beredskap
- Helse- og sosial
- Oppvekst og utdanning
- Miljøvern og arealforvaltning
- Landbruk

Tema/kapittelinnending avspeglar i hovudsak strukturen i fagavdelingane hos Fylkesmannen. For kvart tema blir presentasjonen bygd opp rundt tre hovudpunkt:

- **Fylkesmannen sine fokusområde**
  - *omfattar relevante og konkrete forhold for Fylkesmannens kontakt med kommunane i fylket med utgangspunkt i statlege forventningar og politikk*
- **Fylkesmannen sitt bilde av kommunen**
  - *omfattar ei kort oppsummering av Nesset kommune sin status i forhold til Fylkesmannens fokusområde og eventuelle andre relevante forhold*
- **Dialogpunkt**
  - *omfattar forhold der Fylkesmannen ønskjer ein dialog med kommunen*

Som vedlegg til dokumentet er det m.a. tatt med aktuelle lenker til:

- Statistikk
- Tabellar/figurar/kart
- Planar/dokument m.m.

Det er viktig å understreke at kommunebildet frå Fylkesmannen si side ikkje er meint som eit uttømande bilde av kommunen, men at dokumentet rettar søkelyset mot forhold der kommunen har eit handlingsrom eller utviklingspotensial som det er viktig å ha dialog om. Dokumentet reflekterer vårt inntrykk av kommunen på overordna nivå, og er meint å gi ei rask, samla oversikt over ulike utfordringar kommunen står over for. Dei ulike punkta kan elles i ulik grad vere kvalitetssikra, og vil heller ikkje representere ein fasit eller objektivt syn på situasjonen i kommunen.

Oversikt over nye og endra statlege styringssignal retta mot kommunane er tilgjengeleg på Fylkesmannens heimeside <http://www.fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/> Møre og Romsdal fylkeskommune har utarbeidd ein “statistikkpakke” til kvar kommune med tilrettelagt informasjon om utvalte utviklingstrekk for kvar kommune i fylket, og spesielt utvikla med tanke på kommunane sitt planarbeid: <http://mrfylke.no/kommunestatistikk>

Fylkesstatistikk for Møre og Romsdal, RISS og TEMP er andre publikasjonar frå fylkeskommunen som kan vere tenleg som kunnskapsgrunnlag til planarbeidet <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Fylkesstatistikk>

1.2 Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon

Lodve Solholm er fylkesmann i Møre og Romsdal frå 01.10.2009. Rigmor Brøste er assisterande fylkesmann.

Fylkesmannen er Kongen og Regjeringa sin fremste representant i fylket og utfører mange og svært allsidige forvaltningsoppgåver for staten (dei ulike departementa).

Lodve Solholm

Oppgåvene er grovt sett tredelte:

- å setje i verk Regjeringa/Stortinget sin politikk ute i kommunane/fylkeskommunen
- å samordne staten sin politikk/verksemd mot kommunane
- å passe på at innbyggjarane får den rettstryggleiken dei har krav på

Rigmor Brøste

Fylkesmannen har både reine fagoppgåver (for fagdepartement /direktorat) og meir generelle/samordna statsoppgåver. Alle oppgåvene er i det vesentlege retta mot kommunane i fylket:

- formidling av statlege styringssignal
- fordeling av statlege tilskotsordningar
- klagesaksbehandling over kommunale og fylkeskommunale vedtak etter div. særlover
- tilsyn etter div. særlover

Fylkesmannen har oppgåver innanfor fleire fag- og forvaltningsområde:

- miljø
- landbruk
- oppvekst og utdanning
- helse og sosial
- planlegging og byggesak
- kommunal organisering og tenesteyting

Fylkesmannsinstruksen har meir om oppgåvene til embetet

<http://www.regjeringen.no/nn/dep/fad/dokument/proposisjonar-og-meldingar/Odelstingsproposisjonar/20002001/otprp-nr-84-2000-2001-.html?id=123802>

Fylkesmannsembetet i Møre og Romsdal har om lag 130 tilsette er lokalisert i Fylkeshuset i Molde. Embetet er frå 01.01.2014 organisert i to stabseiningar og fem fagavdelingar.

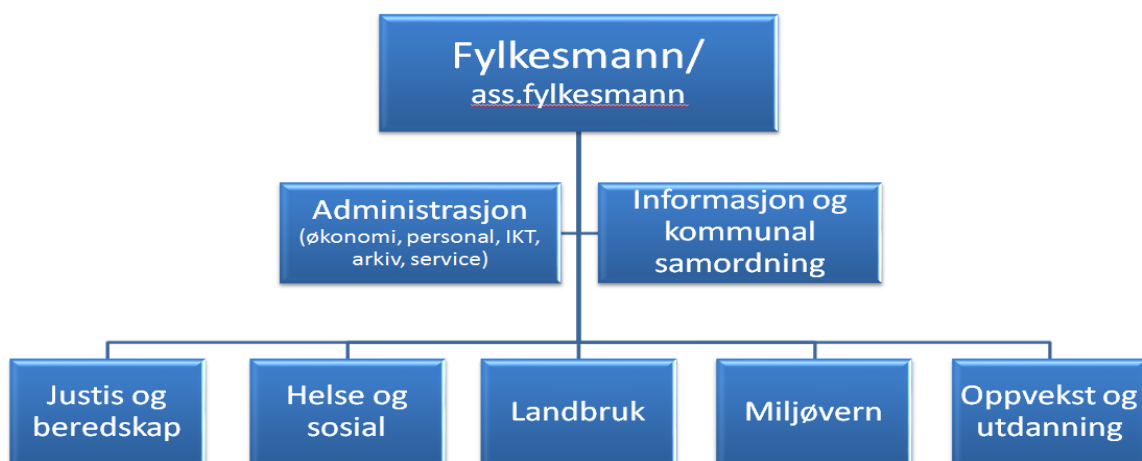
Stabseiningane:

- **Administrasjon**, med arbeidsoppgåver knytt til økonomi, personal, IKT, arkiv og service.
- **Informasjon og kommunal samordning**, med arbeidsoppgåver knytt til intern og ekstern informasjon, plansamordning etter plan- og bygningslova, kommuneøkonomi og økonomistyring, tverrfaglege prosjekt og satsingar, interkommunalt samarbeid m.v.

Fagavdelingane:

- justis- og beredskapsavdelinga
- helse- og sosialavdelinga
- landbruksavdelinga
- miljøvernavdelinga
- oppvekst- og utdanningsavdelinga

Nytt organisasjonskart fra 01.01.2014 Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Lenke til Fylkesmannens heimeside: <http://fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>

1.3 Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har vedtatt ein eigen *Strategisk plan 2012 – 2016*; sjå <http://fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=59276&amid=3599318>

Strategiplanen er ei felles plattform som viser retning for arbeidet i planperioden. Planen skal ligge til grunn for det daglege arbeidet og verksemdplanar i avdelingane. Strategiplanen kan òg tene som nyttig informasjon til brukarar og samarbeidspartar, og vil vere ei viktig plattform i arbeidet med dei kommunevise kommunebilda.

Strategiplan 2012-2016:

Strategiplanen tar utgangspunkt i følgjande verdiar og visjonar:

- **Verdiar:** Rettferdig, Kompetent, Open og engasjert
- **Visjon:** Trygg framtid for folk og natur

Planen rettar vidare søkelys mot følgjande tre hovudmål:

- **Setje i verk statleg politikk** – omfattar formidling og iverksetting av statleg politikk og forventningar til kommunane på tvers av alle politikkområde.
- **Samordning** - omfattar samordning av statleg og kommunal forvaltning og medverknad til samarbeid mellom regionale statsetatar og andre regionale aktørar.
- **Rettstryggleik** – omfattar fremjing av rettstryggleik for einskildmenneske og fellesskap, med vekt på likeverd.

Embetsoppdraget er ei oversikt over Fylkesmannens totale oppgåveportefølje fordelt på dei ulike departementa; sjå <http://www.fylkesmannen.no/hovedEnkel.aspx?m=69600>

1.4 Fylkesmannen sine satsingar på tvers av fagavdelingane

Fylkesmannsinstruksen slår m.a. fast at Fylkesmannen skal:

- medverke til samordning, forenkling og effektivisering av den statlege verksemda i fylket
- arbeide for best muleg samarbeid mellom kommunane, fylkeskommunen og den lokale statsforvaltninga
- bistå statlege etatar med behandlinga av spørsmål som blir tatt opp med kommunane eller fylkeskommunen

Fylkesmannens samordningsansvar gjeld tverrsektoriell samordning av statlege styringssignal retta mot kommunesektoren, og omfattar samordning mellom sektorar og mellom forvaltningsnivå.

Samordningsansvaret gjeld også i forhold til statlege etatar i fylket som er plassert utanfor fylkesmannsembetet, og som har eit oppfølgingsansvar overfor kommunesektoren

Det er ein føresetnad at fylkesmannsembetet i sin kontakt med kommunane opptre samordna, det vil seie at embetet skal framstå som ei samla eining på tvers av fagavdelingane.

Som eit ledd i dette vil det vere behov for ulike typar samordning:

- Gjennom **fagleg samordning** skal Fylkesmannen samordne enkeltsektorar og søke løysingar som kan ligge i skjæringspunktet mellom ulike sektorinteresser
- Gjennom **kommunesamordning** blir styringssignal samordna for å sikre lokalt handlingsrom og samsvar mellom oppgåver og økonomisk rammer

Fylkesmannen sin kommuneretta samordningsaktivitet er forankra i statens overordna mål for styring av kommunesektoren; jf. omgrepa *rammestyling* og *lokal handlefridom*.

Kommunen skal fungere i spenningsfeltet mellom lokalsamfunnets behov for å styre eiga utvikling og statens behov for å implementere nasjonal politikk på lokalt nivå og med lokal medverknad. Kommunen skal altså kunne ivareta både ein sjølvstyrefunksjon og ein forvaltningsfunksjon. Kommunen sine muligheter til å gjere lokale politiske prioriteringar er eit sentralt mål for Fylkesmannens samordningsverksemd. Den kommunale handlefridomen skal også sikrast ved at summen av oppgåvene den enkelte kommune blir pålagt ikkje skal overstige ressursane.

Det er særleg viktig at mål og prinsipp for kommuneretta samordning blir lagt til grunn i samband med Fylkesmannens verksemd på følgjande tema-/saksområde – og også i forhold til koplingar mellom desse:

- samordning av enkeltsaker
- kommunal økonomi
- tildeling av skjønstilskot
- medverknad til kommunal planlegging
- kommunale organisasjonsspørsmål
- omstilling i kommunane

1.5 Kort om Nesset kommune

- Besøksadresse: Eidsvåg
- Postadresse: 6460 Eidsvåg
- E-post: postmottak@nesset.kommune.no
- Telefon: 71 23 11 01
- Kommunens heimeside: <http://www.nesset.kommune.no/>

Kommunen som samfunn

Nesset kommune ligg i indre deler av Romsdals-regionen. Kommunen grensar mot nabokommunane Molde og Rauma i aust, mot Gjemnes og Tingvoll i nord - og mot Sunndal i aust. I sør-aust er kommunegrensa samanfallande med fylkesgrensa mot Oppland og mot Lesja kommune. Fylkesveg 62 mellom Molde og Sunndalsøra går gjennom kommunesenteret Eidsvåg. Avstanden til Molde er 53 km og til Sunndalsøra 35 km.

Dagens kommunegrenser vart fastlagt etter ei kommunesamanslåing i 1964. Dei tidlegare nabokommunane Nesset, Eresfjord og Vistdal vart slått saman til ein ny storkommune med eit folketal på 3649 og eit areal på 1048 km². I tillegg til kommunesenteret Eidsvåg omfattar kommunen 11 bygdelag.

Kommunen er prega av store landskapsmessige og lokalklimatiske kontrastar og variasjonar mellom fjord og høgfjellområde. Kommunen har stor variasjonsbreidde i ulike naturtypar. Nær halvparten av kommunens samla areal er verna i form av nasjonalparkområde, landskapsvernområde, biotopvernområde eller naturreservat.

Nesset har hatt over fleire år hatt nedgang i folketalet. Kommunen hadde pr. 01.01.2014 eit folketal på 3.001. Berre 38.9 prosent av befolkninga er busett i tettbygde område (mot 69.2 prosent for fylket samla). Kommunen har den siste 10-årsperioden (2003 - 2013) hatt nedgang i folketalet (-7.7 prosent mot +6,2 prosent for fylket samla). Perioden 2012 - 2013 viser berre svak folketalnedgang (reduksjon på -0.3 prosent mot +1.1 prosent for fylket samla). Tal for same periode viser negativ innanlands nettoinnflytting (-22), medan talet på nettoinnvandring frå utlandet er positiv (+18). Innvandarbefolkninga i prosent av det samla folketalet i kommunen ligg likevel godt under tala for fylket samla. Fordelinga av befolkninga på aldersgrupper viser at kommunen for gruppa 0 – 19 år ligg om under fylkesgjennomsnittet; 23.0 mot 25.2 prosent. For gruppa 70 år og eldre viser statistikken at kommunen ligg over gjennomsnittstala for fylket med ein andel på 14.5 mot 11.8 prosent.

Næringslivet i kommunen har tradisjonelt sett vore knytt til primærnæringane landbruk og skogbruk. Nye næringar har etter kvart kome til og næringslivet omfattar i dag ei rekke ulike bransjar knytt til industri, handel, offentleg og privat tenesteyting m.m.

Tal for næringsliv og sysselsetting viser at primærnæringane landbruk, skogbruk og fiske framleis er viktige næringsveggar i kommunen; 9.6 prosent mot 4.3 prosent for fylket samla.

Kommunen har ei arbeidsplassdekning på berre 60 prosent. Tal for 4. kvartal 2012 viser at kommunen har vesentleg større ut- enn innpendling. (46.7 mot 12.0 prosent målt i forhold til talet på busette i kommunen). Molde er den klart viktigaste pendlingskommunen med Sunndal som ein god nummer to. Innpendlinga er størst frå Gjemnes, deretter kjem Sunndal og Molde. (Kjelde: SSB og Fylkesstatistikk for Møre og Romsdal 2013)

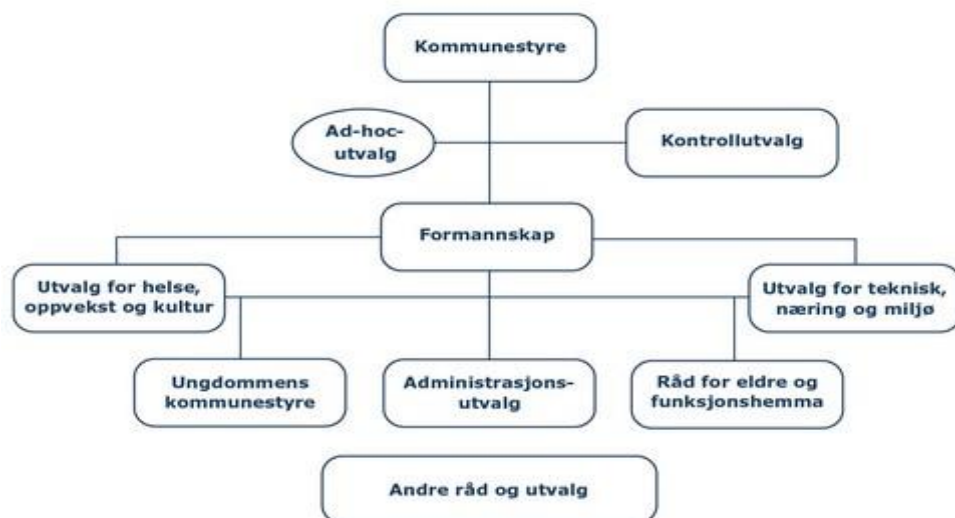
Merk: Fylkeskommunen har utarbeidd ein kommunestatistikk med grafiske presentasjonar av aktuelle data på kommunenivå, kommunen samanlikna med andre kommune grupper, fylket og landet; <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>

Kommunen som organisasjon

Politisk organisering:

- Kommunestyret i Nesset har 21 medlemmer; sjå <http://www.nesset.kommune.no/politikk/politiske-utvalg-organisasjonskart/>
  - Rolf Jonas Hurlen frå Høgre er ordførar i inneverande valperiode (2011 – 2015); e-postadresse: rolf.jonas.hurlen@nesset.kommune.no tlf. 71231121/90146076
  - Edmund Morewood frå Sp er varaordførar; e-post edmund.morewood@nessetpolitiker.no
- Formannskapet har 7 faste medlemmer og har vidare ei rekke råd og utval; sjå <http://www.nesset.kommune.no/Filnedlasting.aspx?MIId=559&FillId=1990>

Politisk organisasjonskart Nesset kommune

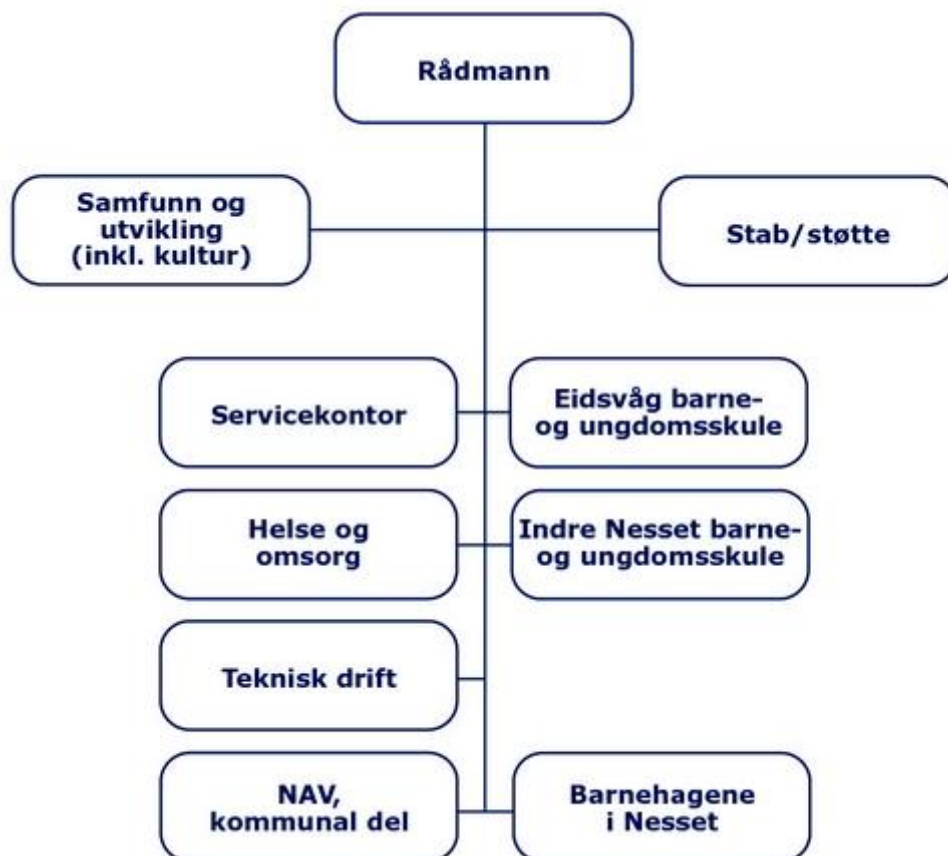

Administrativ organisering:

Liv Fleicher Husby er rådmann i Nesset kommune.

E-post: liv.husby@nesset.kommune.no tlf71231111/93239605

Organisasjonskart, administrativt

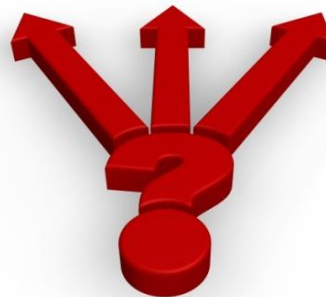

For meir om administrativ organisering; sjå

<http://www.neset.kommune.no/om-neset-kommune/organisasjon/>

Kap. 2 - Lokal samfunnsutvikling og kommunesamordning

- Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy
- Kommuneøkonomi
- Folkehelse
- Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge
- Interkommunalt samarbeid

2.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Med utgangspunkt i viktige regionale og kommunale utviklingstrekk blir søkelyset i det følgjande retta mot kommunen si rolle som samfunnsutviklar og som tenesteleverandør. Kommunal planlegging vil i tråd med dette vere eit viktig utviklings- og styringsverktøy – både for kommunen som samfunn og kommunen som organisasjon.

Fylkesmannen har fleire roller og oppgåver innan planlegging etter plan- og bygningslova (pbl). Ei viktig oppgåve i planprosessar er å formidle nasjonal politikk innanfor viktige fagområde, der arealpolitikk og miljøvern, landbruk, helse, oppvekst og samfunnstryggleik står sentralt. Fylkesmannen skal sjå til at nasjonale og regionale omsyn blir ivaretatt i planarbeidet, og elles også sikre at kommunale vedtak i plan- og byggesaker er i samsvar med gjeldande lovverk. Vidare har Fylkesmannen ansvar for behandling av klager på kommunale vedtak i plan- og byggesaker etter lova. Fylkesmannen har og rolle som meklar i plansaker der det ligg føre motsegn. Fylkesmannen har eit særleg ansvar for å orientere om det økonomiske opplegget for kommunesektoren og rettleie kommunane i økonomisk planlegging og forvaltning. Fylkesmannen har også ei viktig oppgåve knytt til lokal omstilling og fornying i kommunesektoren.

Dei 36 kommunane i Møre og Romsdal viser stor variasjonsbreidde i forhold til demografi og busettingsmønster, næringsliv og økonomi, natur- og ressursgrunnlag, transport og samferdsel; sosiale og kulturelle forhold osv. Fylkeskommunen har eit overordna ansvar for regionalt samarbeid, regional utvikling og regional planlegging i dialog med kommunar og andre offentlege, frivillige og private aktørar. Viktig informasjon om Møre og Romsdal er samla i *Fylkesstatistikk 2013*, og vil kunne inngå som eit viktig arbeidsverktøy for kommunane, næringslivet og andre som har behov for oppdatert statistikk i sitt arbeid. Fylkeskommunen har på bakgrunn av dette også utarbeidd ein eigen kommunestatistikk; sjå

<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>

Regional planstrategi 2012 – 2016 gjer nærare greie for viktige utviklingstrekk og hovudutfordringar i fylket, og inneheld oversyn over korleis dei prioriterte planoppgåvene skal følgjast opp vidare; sjå <https://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Regional-planstrategi/Regional-planstrategi-2012-2016>. Eit viktig mål med planstrategiarbeidet er å avklare regionale utfordringar og moglegheiter, samt prioritere viktige område for regional samhandling og planlegging i planperioden. Planstrategien skal også ivareta nasjonale forventningar og prioriteringar. Gjennom dette vil det kunne leggjast til rette eit tettare samarbeid mellom Fylkesmannen, regional statsforvaltning og fylkeskommunen om regional planlegging. Det kan også inngå som eit meir forpliktande styringsverktøy for å sjå utfordringar i fylket på tvers av kommunegrensar, forvaltningsnivå og sektorar. Vidare kan viktige satsingsområde og prioriteringar nedfelt i den regionale planstrategien vere med å opne opp for regionale tilpassingar knytt til Fylkesmannens embetsoppdrag.

Fylkeskommunen skal utarbeide regionale planar for dei spørsmåla som er fastsette i den regionale planstrategien. Regionale planar kan gjelde for heile regionen, delar av regionen eller vere tematiske. Eit planspørsmål som har verknad for fleire kommunar er i utgangspunktet eit aktuelt tema for ein regional plan. Fylkesplanen er arena for samarbeid om langsiktig og strategisk planlegging i regionen. Med *Fylkesplan 2013-2016* <http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Fylkesplan/Fylkesplan-2013-20162> er søkelyset retta mot 4 prioriterte satsingsområde; *Kultur, Kompetanse, Verdiskaping og Samferdsel* - og 6 gjennomgåande perspektiv; *Barn og unge, Folkehelse, Universell utforming, Likestilling og inkludering, Internasjonalisering og Miljø og klima*.

2.2 Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy

Den kommunale planlegginga skal etter plan- og bygningslova samordne både den fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklinga. Kommunal planlegging er i lys av dette eit viktig verktøy for utvikling og styring både av kommunen som samfunn og kommunen som organisasjon.

Regional og kommunal planstrategi

Regional og kommunal planstrategi er innført som nye verktøy i plan- og bygningslova (pbl 2008). I samsvar med pbl § 10-1 skal er kommunane pålagt å utarbeide ein kommunal planstrategi i kvar kommunestyreperiode, og seinast eitt år etter konstituering av nytt

kommunestyret. Formålet er å klargjere kva planoppgåver kommunen bør starte opp eller vidareføre for å legge til rette for ei ønska utvikling i kommunen. Fylkestinget skal i løpet av den same perioden vedta ein regional planstrategi som skal avklare dei regionale planbehova. Fylkeskommunen bør i samarbeid med kommunane her legge opp til eit opplegg som sikrar samordning. Arbeidet med den kommunale planstrategien vil også kunne rette søkelys mot ei nærare drøfting og avklaring av behovet for interkommunalt samarbeid.

Nasjonale forventningar

Viktige føringar for arbeidet med regional og kommunal planstrategi er forankra i *Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging*, vedtatt av regjeringa 24.06.2011 <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/veiledninger/2011/nasjonale-forventninger-til-regional-og-.html?id=649923> Forventningsdokumentet omfattar seks hovudtema:

- Klima og energi
- By- og tettstadutvikling
- Samferdsel og infrastruktur
- Verdiskapning og næringsutvikling
- Natur, kulturmiljø og landskap
- Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø

Eit viktig prinsipp i den nye plan- og bygningslova (pbl 2008) er ei sterkare kopling mellom samfunnsdelen og arealdelen i kommuneplanen. Kommuneplanens samfunnsdel vil med utgangspunkt i den kommunale planstrategien gi overordna mål og føringar for utvikling av kommunen som samfunn og organisasjon. Dette dannar utgangspunkt for arealdelen som i neste omgang gir retning og rammer for den vidare fysiske detaljplanlegginga gjennom område- eller detaljregulering.

Kommuneplanen vil også etter behov gi grunnlag for utarbeiding av kommunedelplanar for bestemte område, tema eller verksemdsområde i kommunen. Kommuneplanarbeidet heng også tett saman med andre planprosessar, styringssystem og rapporteringsverktøy i kommunen. Kommuneplanen skal ha ein handlingsdel som viser korleis planen vidare skal følgjast opp i løpet av neste fire-årsperiode, eller meir, og skal gjennomgå ein årleg revisjon. Økonomiplanen etter kommunelova sin §44 kan inngå i handlingsdelen. Utfordringa for mange kommunar er å utvikle kommuneplansystemet til eit integrert og heilskapleg styringsverktøy for administrative og politiske vurderingar og prioriteringar. Arbeidet med den kommunale planstrategien vil her kunne inngå som eit viktig grep.

Gjennom arbeidet med kommunale planstrategiar ser vi også at kommunane i sterkare grad har retta søkelyset mot ei meir systematisk, tverrsektoriell og langsiktig planleggingstenking. Dette ser vi m.a. i forhold til tema som *folkehelse og levekår*. Med den nye Folkehelselova og med Samhandlingsreforma har kommunane m.a. fått eit større ansvar knytt til førebyggjande folkehelsearbeid. Folkehelse og levekår vil slik kunne løftast opp og inngå som eit gjennomgåande perspektiv i den kommunale planlegginga.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunal planlegging som verktøy og rammeverk

- Kommuneplansystemet etter plan- og bygningslova
- Nasjonale og regionale føringar
- Kommunal planstrategi
- Kommuneplan med samfunnsdel og arealdel

Aktuelle temaområde for høyringsuttale frå Fylkesmannen i kommunale plansaker

- Planfaglege merknader; prosess og produkt
- Natur- og miljøvern; landskap, friluftsliv, strandsone, viltinteresser, vegetasjon
- Landbruk; jordvern, skogbruk, aktivt landbruk
- Samfunnstryggleik; ROS-analyse
- Barn og unge; Oppvekstmiljø, leikeplassar, trafikksikring
- Universell utforming; tilrettelegging, inkludering, deltaking
- Folkehelse; levekår, nærmiljø

Fylkesmannen har eit særleg ansvar for at nasjonal politikk blir formidla og følgd opp i behandling av kommunale og regionale planar

- legge auka vekt på rettleiing og tidleg medverknad i planarbeidet
- formidle tidleg og aktivt dei nasjonale forventningane og nasjonal politikk i den regionale og kommunale planlegginga

Motsegn skal om nødvendig brukast for å sikre at kommunane ikkje vedtar planar i strid med nasjonale og regionale interesser og for å få fram gode løysingar.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Status for gjeldande overordna planar: Nesset kommune har ein ny kommuneplan frå 2012, med både arealdel og samfunnsdel. Dette er positivt. Kommunen har utarbeidd kommunal planstrategi for 2012 – 2015. Fylkesmannen har tidlegare hatt denne på høyring, jf FMMR sak 12/7242.

- Planstrategien legg ikkje opp til rullering av overordna kommuneplanlegging i inneverande valperiode, men har starta arbeidet med strategisk næringsplan. Det viktigaste reguleringsarbeidet i kommunen framover er reguleringsplan for Eidsvåg sentrum.
- Energi- og klimaplan vart vedtatt i 2011, og oppfølging av denne er viktig.

- Nesset kommune er med i arbeidet med interkommunal plan for sjøområda i Romsdalsfjordområdet og på Nordmøre.
- Fylkesmannens planstatistikk for 2013 viser at Nesset kommune har relativt låg aktivitet på plansida; berre 6 reguleringsplanar på høyring i løpet av året. Kommunen hadde også få dispensasjonssaker på høyring; berre 2 søknader om dispensasjon frå kommuneplan og 1 søknad på reguleringsplan.
- For ei samla oversikt over kommunale planar kan det visast til kommunens heimeside; sjå <http://www.neset.kommune.no/om-neset-kommune/kommunale-planer/>

Dialogpunkt

- Fylkesmannen spør kommunen i at plan for Eidsvåg sentrum bør ha høg prioritet.
- Korleis arbeider Nesset kommune med oppfølging av sin planstrategi ?
- Status for oppfølging av gjeldande klimaplan ?

2.3 Folkehelse

Aktivetsdag ved Nesset prestegard. Foto: Nesset kommune.

Nasjonale og regionale rammer og føringar har løfta fram folkehelse som eit prioritert satsingsområde. Folkehelselova (Lov om folkehelsearbeid) definerer folkehelsearbeid som samfunnet sin innsats for å påverke faktorar som direkte eller indirekte fremmar helse og trivsel i befolkninga, førebygger psykisk og somatisk sjukdom, skade eller lidning, eller som beskyttar mot helsetruslar. Dette omfattar også arbeid for ei jamnare fordeling av faktorar som direkte eller indirekte påverkar helsa.

Folkehelselova skal sikre at kommunar, fylkeskommunar og statlege helsestyresmakter set i verk tiltak og samordnar sin aktivitet i folkehelsearbeidet på ei forsvarleg måte. Lova skal legge til rette for eit langsiktig og systematisk folkehelsearbeid. Organisatorisk vil det her vere viktig at folkehelsearbeidet blir forankra i ordinære regionale og kommunale plan- og styringsdokument

Målet med folkehelsearbeidet er fleire leveår med god helse for den einskilde og reduserte sosiale helseforskjellar i befolkninga. Folkehelsearbeid omfattar ei rekke ulike tema og innsatsområde. Dette stiller krav om ei brei tverrfagleg og tverrsektoriell tilnærming.

God samfunnsutvikling er ein viktig føresetnad for god folkehelse. Ei rekke forhold i samfunnet påverkar folkehelsa, som bustad, arbeid, utdanning, samt fysiske og sosiale miljøforhold. Gjennom breidda i kommunen sine ansvarsområde spelar kommunesektoren ei sentral rolle i innsatsen for å fremme helsetilstanden i befolkninga. Kommunane og

fylkeskommunane har ei viktig oppgåve for å oppfylle folkehelselova og til å nå måla i folkehelsemeldinga; jf. Meld. St. 34 (2012-2013).

Møre og Romsdal fylkeskommune har utarbeidd *Regional delplan for folkehelse 2014 – 2017*. Planen vil vere eit viktig grunnlag for det samla arbeidet med folkehelse i Møre og Romsdal i regi av og i samarbeid mellom regionale og kommunale styresmakter, institusjonar, organisasjonar og næringsliv. Planen er m.a. forankra i *Lov om folkehelsearbeid* og i *Plan- og bygningslova*. Viktige rammer og føringar for planarbeidet er elles lagt i arbeidet med *Regional planstrategi 2012 – 2016* og *Fylkesplan 2013 - 2016*. Gjennom arbeidet med ein eigen regional delplan for folkehelse, vil det systematiske og samla folkehelsearbeid i Møre og Romsdal få ei viktig forankring. For folkehelsearbeidet rundt om i kommunane vil dette utgjere ein viktig referanse.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Folkehelsearbeid kan forankrast i fem hovudprinsipp: *utjamning, helse i alt vi gjer, berekraftig utvikling, føre-var-prinsippet og medverknad*.

- **Utjamning:** Helse er ulikt fordelt mellom sosiale grupper i befolkninga, og det er mange faktorar som bidreg til å skape og oppretthalde slike forskjellar. Samanhengande er komplekse, men vi kan slå fast at det i hovudsak er sosiale vilkår som verkar inn på helse og ikkje omvendt. Prinsippet med utjamning har konsekvensar for politikkkutforming på alle nivå. Det inneber at innsatsen bør rettast inn mot faktorar som ligg bak, som verkar inn på helse og sosiale forskjellar i helse, og mot å leggje til rette for at alle skal ha moglegheit til å ta gode val. Det må vere ein kombinasjon av universelle ordningar og målretta tiltak mot spesielle grupper.
- **Helse i alt vi gjer:** Erkjenninga av helse i alt vi gjer er kjernen i folkehelsearbeidet. Prinsippet skal bidra til at helsa til folket blir sikra på tvers av sektorane. Det er kommunen og ikkje helsetenesta som har ansvar. Det inneber for eksempel at utdanningssektoren, samferdselssektoren og kultursektoren og har ansvar for å vurdere og ta omsyn til kva konsekvensar endringar i politikken kan ha for helsa i befolkninga.
- **Berekraftig utvikling:** Ei berekraftig utvikling inneber å tilfredstille dagens behov utan at ein set behova til framtidige generasjonar på spel. Ei befolkning med god helse er eit mål i seg sjølv og ein av dei viktigaste ressursane i samfunnet.
- **Føre-var-prinsippet:** Føre-var-prinsippet skal leggjast til grunn når ein fastset normer og standardar for godt folkehelsearbeid. Det gjeld både tiltak for å redusere risiko og tiltak for å fremje helse. Føre-var-prinsippet er óg lovfesta gjennom folkehelselova.
- **Medverknad:** Gjennom retten til ytringsfridom er retten til medverknad nedfelt i Barnekonvensjonen, Menneskerettserklæringa og i Grunnlova. Og Folkehelselova

knyt folkehelsearbeidet i kommunane til føresegnene om medverknad i plan og bygningslova. På den måten bidreg folkehelselova til å rettsleg gjere kravet om medverknad. Det er og sentralt å involvere frivillige organisasjonar for å sikre medverknad i folkehelsearbeidet.

I forhold til kommunalt plan- og utviklingsarbeid vil folkehelse vere eit viktig tema. Av dette ser vi m.a. at :

- Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging framhevar helse, livskvalitet og oppvekstmiljø som eit særleg satsingsområde
- Folkehelse skal inngå som grunnlag i arbeidet med kommunal planstrategi
- Planlegging etter plan- og bygningslova er ein viktig del av kommunens folkehelsearbeid
- Det skal utarbeidast oversikt over helsetilstand og dei positive og negative faktorar som verkar inn på helsetilstanden i befolkninga.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Folkehelseprofil for Nesset viser at talet på eldre over 80 år i 2020 er estimert på nivå med landet som heilhet.

For tema helse og sjukdom er det plager og sjukdom knytt til muskel- og skjelettsystem som skil seg ut til å vere meir utbreidd enn for landet elles. I tillegg er pasientar med hjerte- og karsjukdom oftare brukarar av fastlege og legevakt enn fylket og landsgjennomsnitt.

Kommunen er med i partnerskap for folkehelse med fylkeskommunen

Kommunen har tilsett folkehelsekoordinator

Fråfall i vidaregåande skole år 2010- 2012 (Kjelde: folkehelseprofil 2014)			
Nesset	Møre og Romsdal	Norge	
17	22	25	prosent

Dialogpunkt

- Korleis kan Fylkesmannen vere ein viktig medspelar i det kommunale folkehelsearbeidet?
- Korleis arbeider Nesset kommune med identifisering og oversikt av helsetilstand i kommunen?
- Kva mål og strategiar har Nesset kommune for folkehelsearbeidet?

2.4 Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge

Tilrettelegging av gode oppvekst- og nærmiljø, og med særleg søkelys retta mot barn og unge sine interesser, skal inngå som eit viktig tema i samfunnsplanlegginga – både nasjonalt, regionalt og lokalt. Vi har sidan 1989 hatt eigne rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unge sine interesser i planlegginga. Omsynet til barn og unge sine oppvekstvilkår er også løfta fram i formålsparagrafen i plan- og bygningslova (§1-1).

Korleis det er der barn veks opp er, kan avgjere den enkelte sine muligheter for ein trygg oppvekst, motorisk utvikling og ei god helse. Det vil og ha innverknad på det vaksne livet. Å skape gode møtestader, mulighet for fantasibasert leik, samvær og fysisk utfolding er ei av dei viktigaste oppgåvene samfunnet har. Gode fellesskapsløysingar er eit godt utgangspunkt for et inkluderande oppvekstmiljø.

I FN sin barnekonvensjon heiter det at "barn har rett til å seie si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt" For at FNs barnekonvensjon vert følgd opp i praksis, må samfunnet legge til rette for deira deltaking og medverknad.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har for perioden 2013 – 2016 sett barn og unge på dagsorden gjennom ei særskild satsing på tvers av fagavdelingane. Denne satsinga, kalla «Betre oppvekst» rettar søkelys på barn og unge sine oppvekstvilkår i Møre og Romsdal. Med barn og unge meiner vi alle mellom 0 og 20 år.

Hovudmål for satsinga er at barn og unge sine oppvekstvilkår skal bli vurdert i alle avgjersler og i all aktivitet hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal. «Betre oppvekst» er eit samordningstiltak for heile embetet og ein vil at satsinga skal føre til at både direkte og indirekte arbeidet retta mot denne gruppa skal blir meir heilskapleg og målretta. I første fase har arbeidet vore retta internt i embetet. I neste fase vil arbeidet i større grad rette seg mot arbeid eksternt, til dømes kommunar, fylkeskommunen og andre samarbeidspartar. Det er utarbeidd fire strategimål som satsinga «Betre oppvekst» skal bygge vidare på. For å kome fram til dei fire strategimåla har vi tatt utgangspunkt i mellom anna FN sin barnekonvensjon, Fylkesmannen i Møre og Romsdal sin strategiplan, embetsoppdraget og nasjonale føringar frå fleire departement. Dei fire måla er:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal skal arbeide for å

- sikre medverknad frå barn og unge
- betre det fysiske oppvekstmiljøet for barn og unge
- betre det psykososiale oppvekstmiljøet for barn og unge
- redusere dei negative konsekvensane av sosiale skilnader

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Neset kommune har i 2013 gjennomført spørjeundersøkinga UNGdata i ungdomsskolen. Ungdata er eit kvalitetssikra system for lokal undersøking i ungdomskole og/eller vidaregåande skole. Kvart år vert det laga nasjonale tal basert på alle gjennomførte Ungdata-undersøkingar gjort året før. 101 kommunar har vore med i perioden 2010 – 2012.

Tal frå undersøkinga viser at Neset ligg på lik linje med resten av landet på mange områder.

Utstyrspool. Foto: Neset kommune.

Ni av ti har ein fortruleg ven og dei er nøgd med både vener og foreldra sine. Åtte av ti meiner familieøkonomien er god men berre seks av ti er nøgd med lokalmiljøet der dei bur. 95 % trivst på skolen, men berre halvparten trur dei vil ta høgare utdanning. På landsbasis trur seks av ti dei vil gå vidare på skole. Berre halvparten av ungdommane har lest ei bok siste månaden to av ti spelar data meir enn to timar om dagen og knappe seks av tid er i aktivitet i ein fritidsorganisasjon. Langt fleire enn landsgjennomsnittet har eller har hatt lønna ekstrajobb, fire av ti i Neset mot ein firedel på landsbasis. 70% er nøgd med helsa men berre halvparten av dei spurde er nøgd med utsjånaden. 17% opplever einsemd som eit problem. Berre 2% seier dei snusar og litt i overkant av 2% seier dei har drukke seg rusa eller kan skaffe hasj. Ingen røyker. Nasking, innbrot og tagging er særst lågt 1-2%, medan slåssing og truslar om

vald er høgare 12-13%.

Neset kommune har i perioden 2011- 2014 fått tilskot til nedkjemping av fattigdom. Prosjektet har vore allsidig og gitt tilbod til ungdom på mange områder. Neset sitt arbeid har vore solid forankra og godt gjennomført slik vi ser det. Utfordringa vidare er få aktivitetane forankra i den ordinære drifta i kommunen. Ungdommens kommunestyre har ein tydeleg profil på kommunen sin heimesider og tildeler mellom anna ungdomsmidlar til aktivitet i kommunen.

Dialogpunkt

- Korleis vil Neset kommune vidareføre tiltaka sett i gang i Ungdomsprosjektet etter 2014?
- Utdanningsnivå og sosioøkonomiske skilnader heng nøye saman. Berre halvparten av dei unge har svart positivt på at dei ønskjer høgare utdanning. Har Neset tankar om korleis dei kan førebyggje ei muleg negativ utvikling på sikt?
- Korleis har kommunen involvert dei unge i demokratiske prosessar?

2.5 Kommuneøkonomi og økonomistyring

Fylkesmannen skal gi kommunane råd og rettleiing i økonomiforvaltninga, blant anna i regelverk, inntektssystem og statsbudsjettet. Fylkesmannen tildeler kvart år skjønnsmidlar for å kompensere forhold som ikkje blir fanga opp i inntektssystemet. Fylkesmannen tildeler også skjønnsmidlar til omstillings- og fornyingsprosjekt. Fylkesmannen fører kontroll med kommunen sine budsjett, økonomiplan og regnskap, blant anna med omsyn til inn- og utmelding av ROBEK.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Økonomisk status:

- Overskot/Underskot
- Brutto driftsresultat
- Finans og lånegjeld
- Netto driftsresultat og økonomisk buffer

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Overskot/Underskot:

- Rekneskapen for 2013 viste at Nesset kommune hadde eit mindreforbruk/overskot på 2,6 millioner.

Driftsresultat:

- Nesset kommune har dei siste åra hatt ei fallande utvikling i brutto driftsresultat, - 2,9 pst i 2011, 0,9 pst i 2012 og 0,9 pst i 2013.

Finans og lånegjeld:

- Netto lånegjeld har minka gradvis dei siste tre åra og ligg no om lag 5 pst høgre enn snittet til Noreg utan Oslo. I 2013 utgjorde netto lånegjeld 80,4 pst. Til samanlikning ligg snittet for Norge utan Oslo på 75,0 pst i 2013.
- Nesset kommune sine renter og avdrag utgjorde 4,9 pst av brutto driftsinntekter i 2013.
- Brutto investeringsutgift utgjorde 5,6 pst (14,5 mill) av brutto driftsinntekter i 2013 og dei lånefinansierte 71,7 pst av investeringsutgiftene.
- Alle kommunar skal i kvar kommunestyreperiode vedta eit nytt finansreglement og Nesset kommune har rapportert at dette skulle bli gjort i løpet av 2013.

Netto driftsresultat og økonomiske bufferar:

- Det er anbefalt at netto driftsresultat er på minst 3 pst av brutto driftsinntekt over tid for at kommunen si formue skal oppretthaldast. Netto driftsresultat er hovudindikatoren for handlingsrommet til kommunen. I 2013 hadde Nesset kommune eit netto driftsresultat på -1,0 pst. (-3,2 pst i 2012 og 1,7 pst i 2011).
- Nesset kommune har lite oppsparte midlar på disposisjonsfond og i 2013 var dette på 1,9 pst av brutto driftsinntekter.
- Nesset kommune hadde omlag 13,7 mill i inntekter frå eigedomsskatt i 2013, og det utgjorde 5,2 pst av brutto driftsinntekter.

Dialogpunkt

- Har Nesset laga ein langsiktig strategi/mål til dømes for investeringane, lånegjeld og netto driftsresultat?
- Korleis opplever kommunen utviklinga av det økonomiske handlingsrommet i åra framover?

2.6 Interkommunalt samarbeid

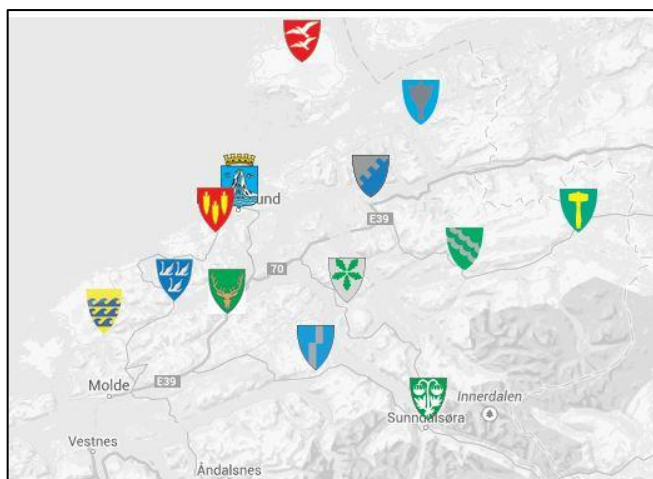
I Møre og Romsdal finns til saman 255 ulike formelle interkommunale samarbeidsordningar. (Ref. rapport frå NIVI analyse – oktober 2013). Interkommunalt samarbeid har vore kommunanes svar på deira utfordringar på fleire fagområder. Også Fylkesmannen har vore med å tilrettelegge for auka interkommunalt samarbeid, for eksempel innan barnevern. Med ny regjering har vi fått klare signal om ei komande kommunereform. Her er målet blant anna å skape større og meir robuste kommunar som vil gjere at oppgåvene til kommunane kan løysas med mindre behov for interkommunale løysningar og statleg detaljstyring.

Fylkesmannen sine fokusområde:

- Alle kommunane skal ha like føresetnader til å yte gode tenester til innbyggjarane gjennom kompetente og robuste fagmiljø og faste kommunesamarbeidsordningar som òg ivaretar lokaldemokratiet
- Fornyng og utvikling av tenestene med vekt på både lokaldemokrati og kvalitet og effektivitet

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

- Nesset er medlem i Romsdal regionråd. I tillegg deltek Nesset i IKT- ORKidè som er IKT samarbeidet på Nordmøre. IKT, breiband og innkjøp er saker der ORKidè tidleg var i front, og som har betydd mykje for effektivisering av tenesteproduksjonen.
- Fylkesmannen har saman med KS i Møre og Romsdal bestilt ein rapport av NIVI analyse AS om kartlegging av alt interkommunalt samarbeid som kommunane i Møre og Romsdal deltek i. Denne rapporten vart lagt fram på KS sin haustkonferanse 30. oktober 2013, og deretter sendt ut til alle kommunane i Møre og Romsdal i oppmoding om å behandle rapporten i kommunestyret. Nesset har tidlegare delteke i ei lignande kartlegging saman med ROR i 2011.

Dialogpunkt

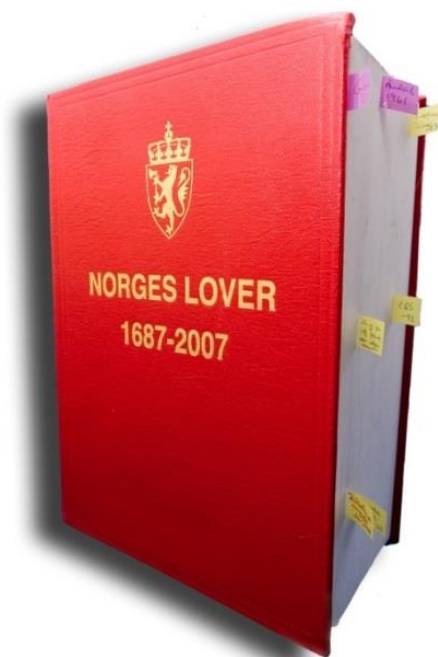
- Kva haldning har kommunen til vidareutvikling av interkommunalt samarbeid sett opp i mot behovet for kommunesamanslåingar ?

Kap. 3 – Justis- og beredskap

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Samfunnstryggleik og beredskap
- Klagesaker etter plan- og bygningslova
- Verjemål

3.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen er det sentrale samordningsorganet overfor kommunane på regionalt nivå. Fylkesmannen har ansvar for å medverke med kunnskap om bruk av lover og gi rettleiing om generell saksbehandling i kommunane. I Fylkesmannen si formidling av statleg politikk overfor kommunane skal det gjerast nærare greie for om oppgåvene er lovpålagde eller om dei er av rådgivande eller rettleiande karakter.

3.2 Samfunnstryggleik og beredskap

Kommunane har eit generelt og grunnleggande ansvar for å ivareta tryggleiken til eigne innbyggjarar og andre som oppheld seg i kommunen. Alle uønskte hendingar skjer i ein kommune, og kommunane har ei vesentleg rolle i alt beredskapsarbeid.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesberedskapssjef Ketil Foldal ser etter mørke skyer i horisonten. Foto: V. Myklebust

Kriser og katastrofar gir lokalsamfunnet utfordringer, og mange oppgaver er lagde til kommunane. Kommunane skal sikre god oversikt over risiko og sårbarheit, vere drivkraft for godt førebyggjande arbeid og ha nødvendig beredskap og handteringsevne. Under kriser og katastrofar skal kommunen iverksette tiltak for å verne innbyggjarane og oppretthalde viktige samfunnsfunksjonar. God kommunal beredskap er ein grunnleggjande føresetnad for god nasjonal beredskap.

I 2014 er Fylkesmannen særleg oppteken av at kommunane følgjer opp krava gitt i *Sivilbeskyttelseslova (2010)* og *Forskrift om kommunal beredskapsplikt (2011)*. For kommunar som ikkje har utarbeidd heilskapleg risiko- og sårbarheitsanalyse i samsvar med nye krav, bør dette arbeidet ha høgst prioritet.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Neset kommune har ein utfordrande topografi. Kommunen har både historiske erfaringar med store skredulykker og nyare erfaringar med at naturkreftene har skapt problem for kommunikasjonar – både vegsamband og telekommunikasjon. I denne samanhengen er lokalsamfunnet i Eikesdalen særleg utsett. Dei siste åra har også kvikkleire og ustabil grunn i og nær kommunesenteret i Eidsvågen blitt ei utfordring.

Fylkesmannen har ikkje ført tilsyn med kommunen sitt beredskapsarbeid sidan 2005, og vi har derfor ikkje eit oppdatert og systematisk bilde av status. Fylkesmannen opplever likevel å ha god dialog med kommunen, og at kommunen deltek på faglege møteplassar og under krisehandteringsøvingar. Etter fylkesmannen si vurdering er risikoen for ustabil byggegrunn og kvikkleireskred handtert på ein systematisk og ryddig måte av kommunen.

Fylkesmannen starta i 2013 ein ny runde med tilsyn med kommunane sitt beredskapsarbeid. Etter gjennomføringsplanen blir det tilsyn med Nesset kommune i 2015.

Dialogpunkt

- Kva er status for kommunen sin heilskaplege risiko- og sårbarheitsanalyse?

3.3 Klagesaker etter plan- og bygningslova

Kommunane er plan- og bygningsstyresmakt, og fattar vedtak både om godkjenning av reguleringsplan og byggesøknader. Dette inneber at kommunane både skal styre arealbruken i eit lengre perspektiv, og ta stilling til enkeltsøknader om bygging.

Søknader om tiltak i strid med lov eller arealplan, er avhengig av dispensasjon. Plan- og bygningslova er ei «ja-lov». Dette inneber at ein må ha lovheimel for å avslå ein søknad.

Fylkesmannen er klageinstans for kommunane sine vedtak etter plan- og bygningslova. I klagebehandlinga er det fleire omsyn som skal vurderast. Omsynet til det kommunale sjølvstyret må vegast opp mot behovet for statlig styring. I tillegg må Fylkesmannen passe på rettstryggleiken både til naboar og tiltakshavar. For Fylkesmannen si klagebehandling er det viktig at saka er godt førebudd i kommunen, og at kommunen si grunngeving går fram av vedtaket. Kommunen si vurdering av dei viktigaste rettsspørsmåla, er eit viktig grunnlag for Fylkesmannen si avgjerd av klaga.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har ei tid hatt fokus på temaet ulovleg bygging. Dette er eit tema som vi ser får ulik merksemd ute i kommunane. Skal ein oppnå ønska respekt for regelverket, og kommunen si rolle som bygningsstyresmakt, er det viktig å ha høg merksemd på dette temaet. At kommunane har system for å avdekke og reagere på ulovleg bygging er sentralt i tilnærminga er derfor viktig for den allmenne tilliten til byggesaksprosessen. Fylkesmannen har også fokus på barn- og unge sitt oppvekstmiljø, og at kommunane tek omsyn til desse

interessene i si saksbehandling. Tilgjenge for alle (universell utforming) er og eit område som skal takast i vare i saksbehandlinga etter plan- og bygningslova.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen har handsama 13 klager på byggesaker frå Nesset kommune i tidsrommet 2010 til d.d. Av desse vedtaka er 3 stadfesta av fylkesmannen. I 10 av sakene er klagen tatt til følge og kommunens vedtak vart endra eller oppheva. Der klager er tatt til følge er dette i det vesentlege på grunn av feil rettsbruk. Særleg gjeld dette ved handsaming av dispensasjon etter plan- og bygningslova § 19-2. Talet på oppheva/endra saker er noko høgt, og vi set spørsmålsteikn om kva for rutinar kommunen har på dette området. Vi ser likevel at dei fleste klagesakene er frå 2011 - 2012, og har soleis lite grunnlag for å vurdere tilstanden i kommunen i dag.

I same tidsrom har Fylkesmannen handsama tre klager på reguleringsplan frå kommunen. Av desse vart 2 av vedtaka stadfesta. I den tredje saka var vedtaket oppheva med bakgrunn i at saka ikkje var tilstrekkeleg utgreidd før vedtak vart fatta.

Dialogpunkt

- Kva for rutinar har kommunen for behandling av saker etter plan- og bygningslova?
- Kva for tilnærming har kommunen til å avdekke og reagere på ulovleg bygging etter plan og bygningslova ?

3.4 Vergemål

Ny vergemålslov blei vedtatt 11. mars 2010 og skal ivareta betre rettstryggleik og integritet for personar under vergemål. Lova gir Norge eit nytt regelverk på vergemålsområdet. Den nye vergemålslova vart sett i verk frå 1. juli 2013, saman med tilhøyrande forskrift og tilknytt endringar i andre lover. Etter den nye lova fungerer Fylkesmannen som lokal vergemålsmyndighet.

Kap. 4 - Miljøvern og arealforvaltning

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringer på fagområdet
- Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging
- Naturvern
- Forureining

Denne delen omhandlar Fylkesmannen sitt inntrykk av status og utfordringer for kommunen knytt til forvaltning av areal- og naturressursane i kommunen. Dette omfattar også oppgåver knytt til kommunal arealplanlegging etter plan- og bygningslova.

4.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringer på fagområdet

Fylkesmannen skal medverke til gjennomføring av den nasjonale miljøvernpolitikken. Arbeidet er forankra i lover, forskrifter og retningslinjer. Miljøverndepartementet og Miljødirektoratet er oppdragsgjevarar i dette arbeidet.

Kommunane står sentralt i miljøvernarbeidet. Rettleiing og oppfølging av kommunane er ei viktig oppgåve for Fylkesmannen. Vi samarbeider også nært med andre statlege styresmakter, fylkeskommunen og frivillige organisasjonar.

Fylkesmannen har ei viktig rolle for å medverke til ei berekraftig utvikling gjennom si oppgåve med å samordne ei rekke samfunnssektorar på regionalt nivå. Fylkesmannen har eit overordna miljøansvar, samtidig med eit eige resultatansvar på forureinings-, naturforvaltnings- og planområdet. For meir informasjon om kommunal saksbehandling innan planlegging, naturforvaltning, forureining m.m.; sjå www.miljokommune.no

4.2 Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging

Fylkesmannen har eit særleg ansvar for at nasjonal politikk blir formidla og følgd opp i behandling av kommunale og regionale planar. Fylkesmannens oppgåver ved regional- og kommunal planlegging er sentrale verkemiddel for å gjennomføre regjeringa sin miljøpolitikk på ei rekke område. Det er lagt opp til ei tett kopling til overordna kommuneplanlegging (jf. nærare omtale av dette i kap. 2.2)

Fylkesmannen sine fokusområde:

- Kommuneplansystemet etter plan- og bygningslova må brukast som eit aktivt styringsverktøy
- Kommunal planstrategi og Kommuneplan (samfunnsdel og arealdel) vil etter dette legge viktige føringar for vidare arbeid med områderegulering og detaljregulering
- På området Natur- og miljøvern vil søkelyset m.a. vere knytt til tema som landskap, friluftsliv, strandsone, viltinteresser, vegetasjon.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

- Nesset kommune har ein ny kommuneplan frå 2012, med både arealdel og samfunnsdel. For ei samla oversikt over kommunale planar kan det visast til kommunens heimeside; sjå <http://www.nesset.kommune.no/om-nesset-kommune/kommunale-planer/>
- Kommunen sine arealutfordringar knyter seg m.a. til :
  - Vidareutvikling av Eidsvåg sentrum.
  - Strandsona. Sjølv om kommunen har lang kyststrekning er det viktig å ta vare på dei tilgjengelege og attraktive områda for ålmenta, og å planlegge innanfor rammene av statlege planretningsliner for differensiert forvaltning av strandsona.

- Viktig landbrukskommune i Møre og Romsdal. Jordvern må fortsatt stå sentralt.

Dialogpunkt

- Fylkesmannen støyr kommunen i at det er viktig å prioritere arbeidet med reguleringsplanen for Eidsvåg sentrum. Fylkesmannen vil vere ein viktig medspelar i kommunale planprosessar.

4.3 Naturvern

Naturvern har som mål å sikre truga artar og naturtypar, og å ta vare på eit representativt utsnitt av norsk natur for ettertida. Det er Stortinget og regjeringa som legg rammene for dette arbeidet.

Utsikt mot Skjorta.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Nasjonalparkar, naturreservat og andre verneområde vert oppretta av Kongen i statsråd etter ein prosess, der grunneigarar, kommunar, fylkeskommunar, lokale og sentrale etatar og nærings- og interesseorganisasjonar får høve til å uttale seg. Fylkesmannen har ansvaret for prosessen i fylka, medan Miljødirektoratet har ansvaret for den sentrale prosessen. Heimelen til å opprette nye verneområde ligg i naturmangfaldlova.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Nauste naturreservat

Fylkesmannen har vore i kontakt med Nesset kommune ved miljøvernleiar Hogne Frydenlund om opprydding/fjerning av gammalt avfall i Nauste naturreservat. Avfallet er lagt i

eit bekkefar, sannsynlegvis ei god stund før vernet vart oppretta. Kommunen har signalisert at dei vil ta kontakt med grunneigar for å få han med på eit samarbeid om oppryddinga. Fylkesmannen kan bidra med 30 000,- til dette arbeidet.

4.4 Forureining

Fylkesmannen er forureiningsstyresmakt for

- landbasert industri, med unntak av dei verksemdene som Miljødirektoratet er forureiningsstyresmakt for
- alle avfallsanlegg, med unntak av behandlingsanlegg for farlig avfall og anlegg for opphogging av utrangerte offshoreinstallasjonar. Fylkesmannen skal også hente inn avfallsplanar frå hamner og drive tilsyn med dei
- lokalitetar med forureina grunn som kan knytast til verksemder og bransjar som er omfatta av delegerte saksområde.
- utslepp av kommunalt avløpsvatn frå større tettbebyggelse

Fylkesmannen kan gi løyve til verksemd som fører til forureining. Når Fylkesmannen gir slike løyve, må verksemda sikre tiltak for å minske ulempa for miljøet og andre.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunane har mykje mynde og mange plikter etter forureiningsregelverket.

Avløp:

Kommunen har ei rekke roller innan avløp, både som anleggseigar, forureinar og styresmakt. God kontroll med avløpsvatn er viktig for å hindre sjukdomsspreiing og overgjødsling. Avløpskontroll er i tillegg med på å sikre godt drikkevann, unngå forureining av jordvatningsanlegg, og gi gode moglegheiter for rekreasjon som fiske og bading. Det er viktig med oppdaterte kommunale avløpsplanar, som òg inkluderer behandling av overvatn.

For verksemder der Fylkesmannen er *forureiningsstyresmakt* er det viktig med god dialog mellom Fylkesmannen og kommunen i samband med påslepp av prosessvatn til kommunalt avløpsanlegg.

Forureina grunn:

Kommunen er forureiningsstyremakt når det gjeld opprydding i forureina grunn i samband med bygge- og gravearbeid, jf. kapittel 2 i *Forurensningsforskrifta*. Kommunen skal legge inn data frå bygge- og gravesaker i databasen *Grunnforurensning*. Fylkesmannen skal gi rettleiing

og vere ein pådrivar for at kommunen rapporterer i databasen.

Databasen Grunnforureining viser eigedomar der det er registrert forureining i grunnen, eller ein har grunn til å mistenke forureining i grunnen. Kommunen har plikt til å registrere opplysningar i denne databasen, og skal rapportere elektronisk rett i databasen.

Mistanke om forureina grunn må hensyntakast ved behov for terrengingrep i grunnen. Eit terrengingrep i forureina grunn aukar risikoen for at menneske blir eksponert for forureining. Inngrepet aukar òg risikoen for at ureininga spreier seg i miljøet. Dersom det ikkje vert rydda i forureininga før det vert bygd og fylt ut på ei tomt, kan det vere mykje vanskelegare å rydde opp på tomta seinare.

Avfall - forsøpling:

Kommunen er forureiningsstyremakt for oppfølging av forsøplingsaker og saker om ulovlig lagring av brukte gjenstandar.

Dersom kommunen mottar meldingar, munnleg eller skriftleg, der nokon ber kommunen følgje opp ein forsøplingssak og kommunen vel å ikkje følgje opp saka, er denne slutninga å betrakte som eit enkeltvedtak som kan påklagast. Dette følgjer av forurensningslova § 37 tredje ledd om pålegg om å rydde opp i avfall og liknande eller betale for opprydding.

Gode system for avfallshandtering er viktig for å hindre at avfall blir skjemmande, medfører helse- eller luktproblem eller andre forureiningsulemper. Avfall kan innehalde mykje miljøgifter som kan spreias i naturen og som konsentreras opp i næringskjedene om avfallet kjem på avvege eller blir brent utan kontroll. Avfall på avvege kan òg føre til skadar på dyr som ferdas i naturen.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Forureina grunn:

Eit terrengingrep i forureina grunn aukar risikoen for at menneske blir eksponert for forureining. Inngrepet aukar òg risikoen for at ureininga spreier seg i miljøet. Dersom det ikkje vert rydda opp i forureininga før det vert bygd ut på ei tomt, kan det vere mykje vanskelegare å rydde opp på tomta seinare.

Databasen «*Grunnforurensning*» er eit viktig hjelpemiddel i arbeidet med kap. 2 saker. Nettstaden www.miljokommune.no inneheld rettleiing for kap. 2 – saker og for databasen.

Det er viktig at kommunen har oversikt over område med, eller med mistanke om, forureina grunn. Gamle bålplassar og nedgravd avfall er døme på slike stader som bør registrerast hos kommunen.

Avløp og avfall:

Fylkesmannen vil oppfordre til bruk av nettsida www.miljokommune.no. Denne nettstaden er meint for dei som arbeider i kommunen og ynskjer hjelp til saksbehandling innan miljøvern og planlegging. Vi vil elles rå kommunen til å delta på aktuelle seminar i regi av Norsk Vann og driftsassistanse i Møre og Romsdal om tema avløp og i regi av Avfallsforum Møre og Romsdal i høve til avfall.

Dialogpunkt

- Databasen Grunnforureining viser eigedomar der det er registrert forureining i grunnen, eller ein har grunn til å mistenke forureining i grunnen. Kommunen har plikt til å registrere opplysningar i denne databasen, og skal rapportere elektronisk rett i databasen. I Nesset er det berre registrert 2 lokalitetar i databasen. Kjenner kommunen til fleire lokaliteter med mistanke om grunnforureining?
- Gjer kommunen noko for å sikre riktig behandling av avfall og forureining gjennom byggesaksbehandlinga etter plan- og bygningslova?

Kap. 5 – Landbruk

Kulturlandskap frå Nesset

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Landbruk og bygdeutvikling
- Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet

Fylkesmannen har ansvar for oppfølging av nasjonal landbruks- og matpolitikk både regionalt og lokalt, og har både utviklings- og forvaltningsoppgåver på landbruks- og matområdet.

Fylkesmannen skal skape møteplassar for erfaringsutveksling og formidling av forventningar mellom Fylkesmannen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge, kommunane og andre aktuelle regionale aktørar.

Fylkesmannen er eit kompetansesenter generelt og for kommunane spesielt. Vidareutvikling og styrking av kommunane si rolle som landbrukspolitisk aktør og som pådrivar innan landbruksrelatert klimaarbeid og nærings- og samfunnsutvikling er sentrale område. Gjennom oppfølging, rettleiing og kompetanseheving skal Fylkesmannen også bidra til at kommunane har god forvaltningspraksis på landbruks- og matområdet.

Fylkesmannen sine forvaltningsoppgåver knyter seg til økonomiske og juridiske virkemidlar innan jordbruk og skogbruk. Fylkesmannen har det regionale ansvaret for at tilskot på

landbruksområdet vert forvalta og kontrollert i samsvar med overordna føresetnader og i høve til gjeldande lover og reglar.

Fylkesmannen samarbeider med ei rekkje andre organisasjonar, fylkeskommunen og kommunane. Næringsutvikling med basis i jordbruk, skogbruk og tilknytte næringar er sentrale samarbeidsområde. Fylkesmannen i Møre og Romsdal samarbeider med Møre og Romsdal fylkeskommune, Innovasjon Norge og kommunane om hoppid.no – ei felles satsing på entreprenørskap.

Kommunane er vedtaksmyndigheit knytt til juridiske og økonomiske virkemidlar, og innstillande myndigheit knytt til bygdeutviklingsmidlane.

5.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen sine fokusområde:

Landbruksmelding for Møre og Romsdal vart vedteke i fylkestinget den 12.12.2012. Her vert det peika på fem viktige utfordringar for landbruket i Møre og Romsdal:

- Utvikle grovfôrproduksjonane
- Halde landbruksareala i hevd
- Stimulere produksjonsmiljø og kvalitet
- Auke rekruttering, bygge kompetanse
- Styrke variert verdiskaping

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Landbruksnæringa er viktig for Nesset. Analyser frå NILF viser at det er 125 årsverk direkte knytt til primærproduksjonen. Landbruket i kommunen er aktiv og utviklingsretta, og næringa har vore utgangspunkt for fleire tiltak som har gitt arbeidsplassar og godt omdømme.

Mjølkeproduksjonen er den dominerande driftsgreina. I løpet av det siste tiåret har talet produsentar blitt nesten halvert, frå 71 i januar 2001 til 38 i januar 2014. Noko av dette skuldast strukturrasjonalisering. Trass i reduksjonen av produsentar, har produksjonen likevel gått opp, frå 5,1 mill liter i 2000 til 5,9 i 2013. Bøndene i Nesset kjøper også mjølkekvoter, og har gjort det i mange år. I 2013 kjøpte dei 6,2 % av kvoter selde av staten og 16,9 % av kvoter selde privat i Møre og Romsdal. Dvs at 10,5 % av kvotene som vart selde

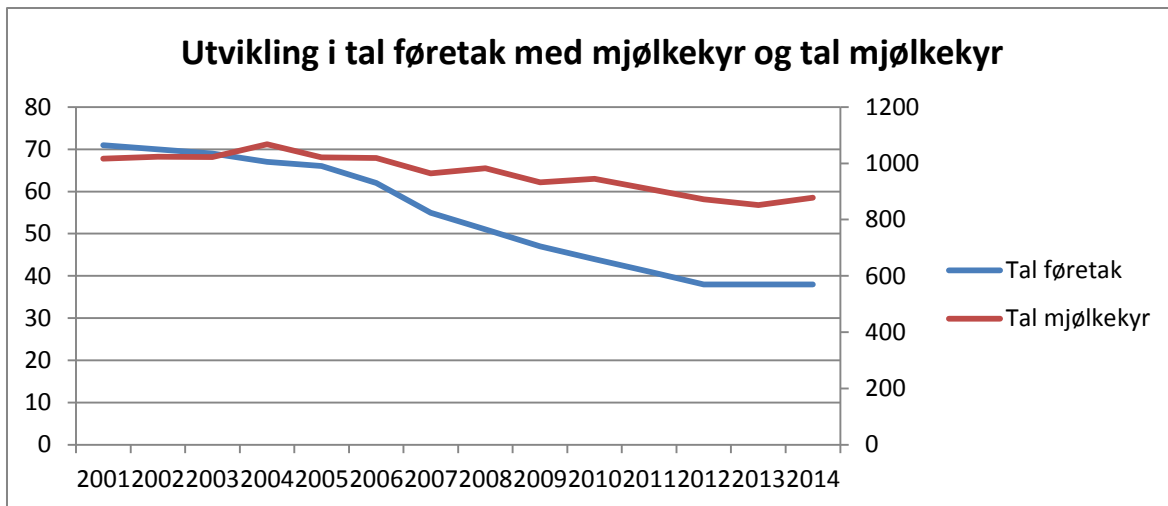

i Møre og Romsdal vart kjøpte av bønder i Nesset. Buskapsstorleiken har vakse frå 14,3 i 2000 til 23,1 i 2014. Tilsvarande tal for fylket er 14 i 2000 og 24,7 i 2013.

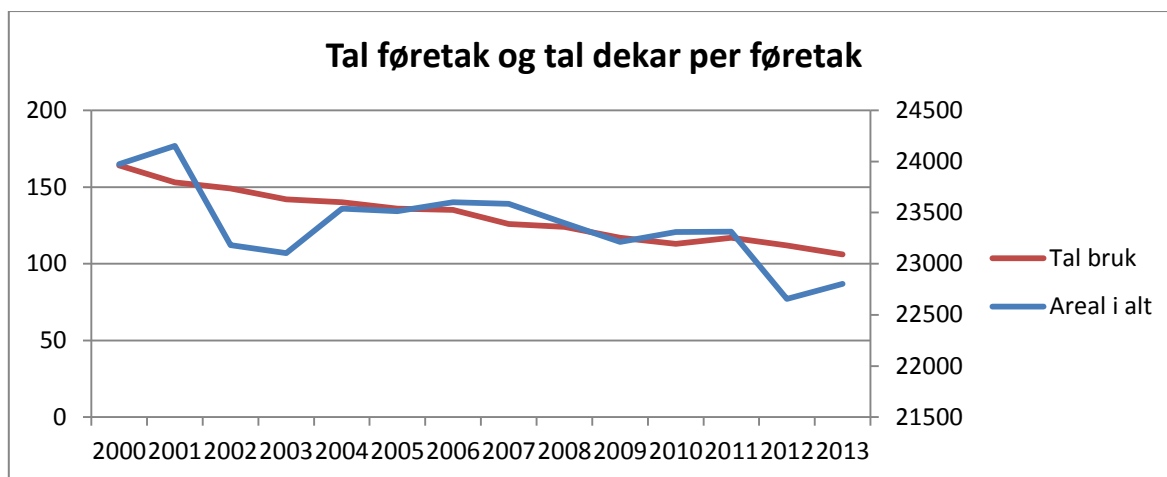
Grovfôrproduksjonen dominerer arealbruken totalt. Berre 3 bønder dyrkar korn på om lag 220 dekar.

Ved sida av storfe er det også om lag 45 sauehaldarar og 3 små eggprodusentar.

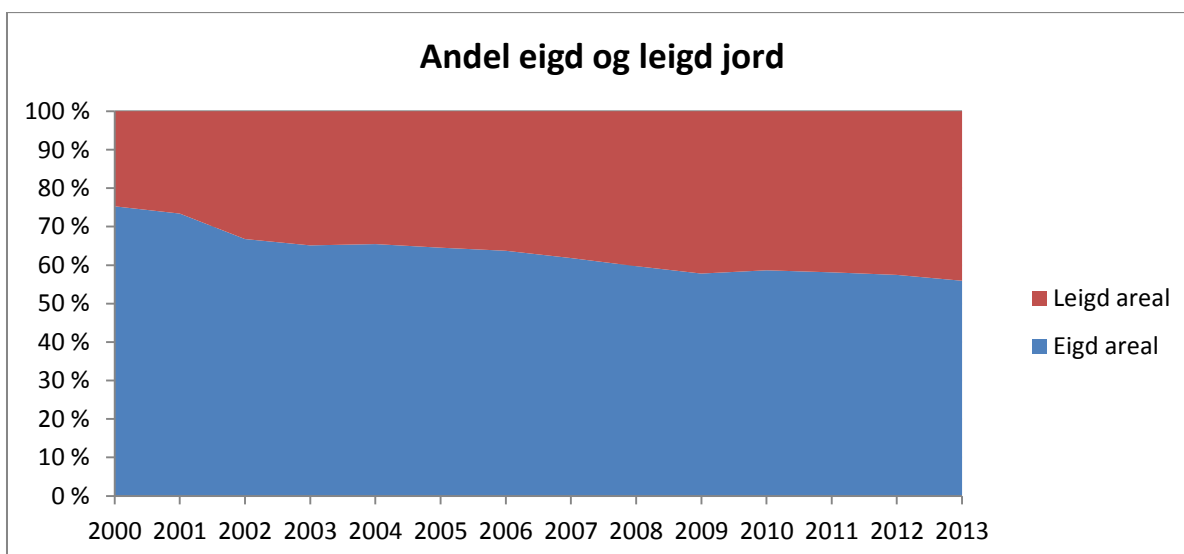
Landbruket i kommunen har dei same utfordringane som fylket elles. Dette går på lav lønsemd, store strukturendringar og stort investeringsbehov. Landbruket har også utfordringar med rekrutteringa. Mykje leigejord og meir transport er eit aukande problem.

Figur 1. Kjelde Statens Landbruksforvaltning, LIB/søknader om produksjonstilskot per 1. januar

Figur 2. Kvant enkelt føretak driv vesentleg meir areal enn for 10 år sidan

Figur 3. Vesentleg større del av jord i drift er no leigd jord, også i Nesset

	Jordbrukareal	Tal føretak 2013	Tal mjølkekyr	Mjølkekvote 2013	Avverking snitt siste 3 år m ³	NMSK snitt siste 3 år	Tilskot skogsveg snitt siste 3 år kr	Omdisp dyrka jord 2007-2012 da
1502 MOLDE	12 399	62	442	2 652 000	6 063	118 034	183 761	213
1502 KRISTIANSUND	2 930	14	39	234 000	191	560	13 333	33
1504 ÅLESUND	1 718	20	49	294 000	80	19 692	0	291
1511 VANYLVEN	22 549	122	600	3 600 000	3 741	7 285	36 000	27
1514 SANDE	5 588	31	121	726 000	152	1 320	0	84
1515 HERØY	5 115	58	43	258 000	44	0	0	4
1516 ULSTEIN	4 408	29	136	816 000	723	0	5 500	81
1517 HAREID	3 347	20	85	510 000	1 820	0	0	2
1519 VOLDA	15 749	107	592	3 552 000	8 902	36 432	121 452	501
1520 ØRSTA	34 672	187	1326	7 956 000	31 340	55 810	1 804 968	721
1523 ØRSKOG	4 462	34	189	1 134 000	249	9 620	51 051	52
1524 NORDDAL	11 361	96	373	2 238 000	4 356	4 733	75 833	80
1525 STRANDA	14 778	98	681	4 086 000	6 331	22 380	104 069	89
1526 STORDAL	3 992	28	181	1 086 000	5 329	0	331 670	61
1528 SYKKYLVEN	10 631	72	308	1 848 000	4 254	41 035	70 893	296
1529 SKODJE	3 670	18	156	936 000	5 531	227 834	70 600	69
1531 SULA	691	6	21	126 000	0	1 133	0	2
1532 GISKE	9 123	39	368	2 208 000	0	0	0	127
1534 HARAM	17 139	89	718	4 308 000	1 279	11 176	0	110
1535 VESTNES	17 796	99	759	4 554 000	12 028	77 218	13 057	704
1539 RAUMA	33 956	177	1218	7 308 000	16 896	230 073	423 634	200
1543 NESSET	22 666	106	866	5 196 000	4 240	193 215	190 576	933
1545 MIDSUND	4 911	25	152	912 000	0	0	0	29
1546 SANDØY	3 934	14	250	1 500 000	0	0	0	25
1547 Aukra					263	2 400	0	202
1548 FRÆNA	53 171	196	2910	17 460 000	780	43 349	10 833	488
1551 EIDE	19 494	74	770	4 620 000	1 235	7 558	19 500	276
1554 AVERØY	17 902	88	832	4 992 000	534	13 943	0	141
1557 GJEMNES	24 261	126	1061	6 366 000	3 225	107 224	57 665	248
1560 TINGVOLL	18 847	99	860	5 160 000	12 981	732 986	334 728	496
1563 SUNNDAL	21 433	112	744	4 464 000	8 789	195 880	287 500	33
1566 SURNADAL	35 391	164	1538	9 228 000	16 533	705 661	376 662	76
1567 RINDAL	24 767	95	1404	8 424 000	5 809	230 061	11 022	86
1571 HALSA	14 165	87	540	3 240 000	6 104	256 295	194 076	85
1573 SMØLA	14 381	71	170	1 020 000	0	0	0	28
1576 AURE	21 717	98	724	4 344 000	3 512	79 773	0	0

5.2 Landbruk og bygdeutvikling

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunen har ei sentral rolle i utvikling av landbruket, både det tradisjonelle landbruket og utvikling av nye bygdenæringar. Fylkesmannen legg vekt på samarbeidet som er etablert med kommunane gjennom hoppid.no, og har forventningar til at kommunen utviklar gode samarbeid mellom tradisjonell landbruksforvaltning og Hoppid-kontoret.

I fylket pågår det fleire utviklingsprosjekt som fylkesmannen oppmodar kommunane om å vere proaktive i høve til:

- FMLA og partnerskapen startar rekrutteringsprosjekt, i tillegg til etablerte satsingar på vegval for mjølkeprodusentar, eliteprogram for fôrproduksjon og spesialisert kjøttproduksjon. Kommunen vert oppmoda til å informere bønder om mulighetene til å delta i prosjekta.
- Kommunen bør vere merksam på om det er bygder i kommunen som vil/bør søkje om å bli med i bygdemobiliseringsprogrammet

Kommunen har eit ansvar for å planlegge og legge til rette for utvikling av skognæringa i kommunen.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen har inntrykk av at næringa i Nesset er aktiv og ser framover, og at kommunen har god kontakt med produksjonsmiljøa. Det er viktig for jordbruket å ta vare på og utvikle aktive og gode produksjonsmiljø.

Fylkesmannen er generelt oppteken av at kommunane skal vere proaktive i høve til utvikling av landbruksnæringa og bygdene generelt, og ønskjer at det skal utviklast gode samarbeid mellom landbruksforvaltning og Hoppid-kontoret.

Kommunen har avtale om Hopp.id-kontor, organisert gjennom Nesset Næringsforum, som står for etablerarretteleing og bistand til personar som ønskjer å etablere bedrift.

Kommunen har nyleg utgitt sluttrapport for prosjektet «Folk i alle hus», eit prosjekt som har fått brei omtale vidt ut over, og som har blitt ein suksess. Kommunen fortener stor ros for dette arbeidet.

Skogbruk:

Generelt kan det seiast at skogbrukssjefen har svært god oversikt over skogbruket i kommunen. Skogsaker vert handsama på ein god måte innan gitte fristar, sjølv med liten

stillingsdel. Det er rimeleg jamn skogkulturaktivitet. Kommunen har eigen profesjonell skogsmaskinentreprenør. Det kunne nok vore betre dekning med skogsvegar i delar av kommunen.

På lik linje med dei andre kommunane i Møre og Romsdal har Nesset eit potensiale for auka aktivitet og verdiskaping i skogbruket. Gjennom fortsatt aktiv skogforvaltning kan Nesset kommune byggje opp under etablerte skogsaktørar i kommunen.

SMIL og drenering m.m.:

2013 SMIL Innvilga 10 søknader, tilskot kr 347600 (300 000 tildelt kvote)

2014 SMIL Tildelt kommuneramme kr 310 000

2013 Drenering av jordbruksjord Innvilga 4 søknader, tilskot i alt kr 137 040 av ei ramme på 140 000. Tilsvarar ca 137 da.

Dette tilskotet utløyser investeringar opp mot 1 mill kr.

2014 Drenering av jordbruksjord. Tildelt kommuneramme kr 160 000

Nesset kommune har god sakshandsaming både av SMIL-sakene og av søknadane som gjeld drenering. Det er god oppfølging av saker der arbeidsfristen har gått ut (SMIL).

Kommunen må aktivt marknadsføre SMIL midlane og den nye ordninga med tilskot til drenering av jordbruksjord, og bidra til at næringsretta prosjekt som m.a. Fortsatt gardsdrift og Best på fôr er kjent for bøndene.

5.3 Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunane er vedtaksmyndefor juridiske og økonomiske virkemidlar, og gjer innstilling til søknader om tilskot frå bygdeutviklingsmidlane. Fylkesmannen legg vekt på at forvaltninga skal ha god fagleg kvalitet i høve til regelverket innafor dei ulike fagområda. Når nye ordningar vert introdusert, har kommunen eit medansvar for å gjere ordningane kjende i næringa.

Jordvern:

Saman med regionale og sentrale myndigheiter har kommunen eit stort ansvar for å ta vare på landbruket sine produksjonsareal gjennom arealforvaltning og kommunen sitt planarbeid.

Kommunen må arbeide for å etablere langsiktige utbyggingsgrenser mot dei viktigaste landbruksareala, og stille krav om effektiv utnytting av eksisterande og planlagde utbyggingsområde.

Landbruksnæringa er avhengig av kommunale tenester med god kapasitet, god kvalitet og rutinar som sikrar effektiv og sikker saksbehandling.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

- Kommunen har kompetente og engasjerte medarbeidarar i landbruksforvaltninga.
- Kommunen har brei og allsidig landbrukskompetanse og har ei aktiv haldning til utviklingsarbeid i landbruket.
- Det vart utført forvaltningskontroll på landbruksområdet i 2009. Det generelle inntrykket var at kommunen hadde ryddig og grundig saksbehandling, men det vart likevel gjort nokre merknader til saksbehandlinga.
- Landbruksforvaltninga har jobba godt med den nye ordninga for drenering. Kommunen fekk tildelt 140 000 kroner, og løyvde i alt 137 040 kroner.
- SMIL ramma for 2013 var på 300 000 kroner. I 2014 er den auka til 310 000. Kommunen nytta i 2013 også inndregne midlar, og trur ramma vil bli godt utnytta i 2014 også.
- Kan kommunen gjere meir for å følgje opp det aktive landbruket? Nytt regionalt miljøprogram for Møre og Romsdal vart innført i 2013. Er det alle som utnyttar mulighetene gjennom Regionalt Miljøprogram?
- Fylkesmannen har nyleg omgjort tre jordlovsvedtak i Nasset kommune. To av desse blei klaga til Statens Landbruksforvaltning, der Fylkesmannen sine vedtak vart stadfesta. Fylkesmannen reknar med at signala vert gjort kjent i administrasjon og blant politikarane i kommunen.

Dialogpunkt

- Korleis kan kommunen medverke til vidare utvikling av tradisjonelt landbruk og nye bygdenæringar?

Kap. 6 – Oppvekst og utdanning

Lærartettleiken gjekk litt ned i Nesset.

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Barnehage
- Grunnskule

6.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Barn og unge har plikt til grunnskuleopplæring, og rett til ei offentleg grunnskuleopplæring. Noreg har tiårig obligatorisk grunnskule som blir finansiert av kommunane. Barna tek til på skulen det året dei fyller 6 år. All ungdom mellom 16 og 19 år har rett til vidaregåande opplæring. Elevane kan velje mellom yrkesførebuande eller studieførebuande program, og opplæringa blir finansiert av fylkeskommunen.

Fylkesmannen skal bidra til at den nasjonale utdanningspolitikken blir følgd opp av fylkeskommunale, kommunale og private skuleeigarar. Vi skal vere ein ressurs og eit serviceorgan for kommunar, fylkeskommunar og andre med oppgåver innanfor opplæring, til dømes private skular, studieforbund og folkehøgskular.

Fylkesmannen skal dessutan bidra til å ivareta rettane og rettsvernet til elevar, føresette, lærlingar og deltakarar i vaksenopplæringa.

6.2 Barnehage

Barnehagen skal vere ei pedagogisk verksemd som gir barn under skulepliktig alder gode tilhøve for utvikling og aktivitet. Alle kommunar har ei lovfesta plikt til å tilby nok barnehageplassar, og kommunane har også ansvar for å finansiere barnehagane.

Fylkesmannen skal medverke til å nå dei nasjonale måla for barnehagepolitikken.

Fylkesmannen skal mellom anna:

- utføre tilsyn
- gi generell informasjon og rettleiing
- sikre rettar gjennom behandling av klager og andre enkeltsaker
- leggje til rette for og vere pådrivar i arbeidet med å betre kvaliteten
- forvalte statlege tilskot
- medverke til tverrfagleg samarbeid

Fylkesmannen sine fokusområde:

Retten til barnehageplass: Fylkesmannen skal følgje opp kommunane og sjå til at dei oppfyller retten til barnehageplass.

Rekruttering: Fylkesmannen skal prioritere og sette i verk tiltak for auka rekruttering til barnehagelæreryrket gjennom satsinga GLØD.

Likestilling: Fylkesmannen skal bidra med å auke rekrutteringa av menn til barnehagelæreryrket.

Innhaldet i barnehagen og utviklinga av kvalitet i barnehagen: Fylkesmannen skal på fleire området arbeide med tiltak for å auke kvaliteten i barnehagane, mellom anna:

- bidra til vidareføring av satsinga *Vennskap og deltaking* - kompetansesatsing for barnehagetilsette til dømes tiltak for å ta i vare mangfalds- og likestillingsperspektivet
- bidra til implementering av rettleiaren Barns trivsel – voksnes ansvar gjennom samarbeid med relevante aktørar
- informere om tiltaka for rettleiing av nyutdanna barnehagelærarar

Økonomisk likeverdig behandling: Prioritere informasjon knytt til kommunane sin praktisering av forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlege tilskot til ikkje-kommunale barnehagar

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Retten til barnehageplass:

Ut frå Fylkesmannens vurdering oppfyller kommunen retten til barnehageplass.

Rekruttering:

Kommunen hadde 25% av styrarar og pedagogiske leiarar på dispensasjon frå utdanningskravet i des. 2013. Det betyr 5 av 20 på dispensasjon. Også Nesset kommune synest såleis å ha ei betydeleg utfordring med rekruttering av kvalifisert personell til barnehagane. Sett i forhold til SSB sine prognosar for befolkningsutviklinga, vil behovet for tilsette i barnehagane vere litt aukande på lang sikt (2020-2040) , med pluss 7 tilsette i 2020, men berre 1 fram mot 20140. Dette i forhold til dagens nivå.

Likestilling:

I basisverksemda med styrarar, pedagogiske leiarar og assistentar er det tilsett 1 mann eller 2,7% i barnehagane i Nesset, fylkessnittet er på 4,5%

Innhaldet i barnehagen og utviklinga av kvalitet i barnehagen:

Fylkesmannen sin kjennskap til innhaldet i barnehagesektoren kjem i det vesentlege frå klagesaker, gjennomført tilsyn og kontakt i samband med utviklingsmidlar, konferansar, møte m.m.. Fylkesmannen har eit positivt inntrykk av kommunen sitt arbeid i barnehagesektoren, sist gjennom tilsyn med barnehageområdet i kommunen den 25.02.2014. Rapport er under utarbeiding.

Økonomisk likeverdig behandling:

I Nesset kommune er to av fem barnehagar ikkje kommunale. God praktisering av forskrift om likeverdig økonomisk behandling av ikkje-kommunale barnehagar blir såleis viktig. Fylkesmannen har ikkje mottatt klagesaker frå private barnehagar om dette.

Nøkkeltal for barnehageområdet for 2013 (ureviderte)

Indikatorar	1543 Nesset	KOSTRA gr. 2	M&R	Landet u/ Oslo
Del av barn 1-5 år med barnehageplass	83	90	93	91
Del av barn i barnehagane som er minoritetsspråklege	3,3	9,6	9,2	11,2
Del av barn i barnehagar i kommunale barnehagar	72	71	49	50
Del av tilsette med førskolelærerutdanning	29,4	32,1	30,2	34,1
Del av assistentar med fagutdanning eller tilsvarande	68	40	29	30
Del av tilsette i barnehagane som er menn	2,1	4,1	4,2	7,6
Barn per årsverk i kommunale b.h.g.	5,7	6	6,1	6,2
Barn per årsverk i private b.h.g.	5,7	6,3	6,5	6,4
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunale barnehagar per korrigert opphaldstime (kr)	68	56	53	54
Kommunale overføringar av driftsmidlar til private barnehagar per korrigert opphaldstime (kr)	37	28	36	39
Styrka tilbod etter barnehagelov(kostra-funksjon 211) og spesialpedagogisk hjelp etter opplæringslov (§ 5-7)				
Andel av barn i barnehagar som får ekstra ressursar til styrka tilbod (f 211)	9	15,4	15	16,4
Brutto driftsutgifter per barn som får ekstra ressursar etter funksjon 211	159909	58607	66851	61140
Andel barn i barnehagar med spesialpedagogisk hjelp etter oppl. § 5-7	4,8		2,8	2,2
Årstimar hjelp per barn etter § 5-7	253		424	548
Fordeling av timar på (spesial)pedagog/ assistent etter § 5-7	87/13		37/63	55/45

Dialogpunkt

- Korleis arbeider kommunen med å få rekruttert fleire barnehagelærarar, og korleis blir reglane om dispensasjon frå utdanningskravet praktisert?
- Kva for erfaring har kommunen med, og ser ein utfordringar i høve forskrift om likeverdig økonomisk behandling av ikkje-kommunale barnehagar ?

6.3 Grunnskule

Med grunnopplæring meiner vi grunnskule og vidaregåande opplæring. Opplæring på grunnskulenivå er eit kommunalt ansvar, medan fylkeskommunen har ansvar for opplæringa på vidaregåande nivå. I tillegg kan private skuleeigarar tilby grunnopplæring.

Fylkesmannen medverkar til kvalitetsutvikling av grunnopplæringa gjennom rapportering, vurdering og rettleiing. Fylkesmannen utøver dessutan tilsyn, ser til at vedtak er lovlege og handsamar klagesaker knytt til grunnopplæringa.

Fylkesmannen koordinerer avvikling av sentralt gjeve eksamen i vidaregåande opplæring.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Læringsmiljø: Elevane har rett på et læringsmiljø som fremmar helse trivsel og læring (jf opplæringslova § 9a-1). Status på området kan indikerast gjennom resultat frå elevundersøkinga for indikatorar relatert til læringsmiljøet. Fylkesmannen har i perioden frå hausten 2010 og fram til i dag ført tilsyn med kor godt skulane arbeider med skulemiljøet på områda førebygging, individuelt retta arbeid og brukarmedverknad. FYLKESMANNEN har gjennom prosjektskjønnsmidlar i 2011 og 2012 støtta prosjekt som siktar mot å utvikle skulane sitt systematiske arbeid med temaet.

Ressurssituasjonen: Fylkesmannen følgjer med på utviklinga av ressursbruken i skulen, herunder delen av elevar som får spesialundervisning og kor stor del av ressursane som blir brukt til spesialundervisning kontra ordinær undervisning. Ein auke i bruken av spesialundervisning som medfører reduksjon av ressursar til ordinær undervisning er etter Fylkesmannen si vurdering ei uønska utvikling. Fylkesmannen har dei siste åra presentert statistikk på området på arenaer med kommunane og sett fokus på utviklinga. Fylkesmannen har gjennom prosjektskjønnsmidlar i 2011, 2012 og 2013 støtta prosjekt som siktar mot å forbetre kommunane, skulane og PPT sitt arbeid med spesialundervisninga.

Tilstandsrapporten og skuleeigar sitt ansvar: Fylkesmannen har fokus på at skuleeigar brukar tilstandsrapporten etter opplæringslova § 13-10 som grunnlag for drøftingar og når ei skal ta avgjerdsler på politisk skuleeigarnivå.

Fylkesmannen samarbeider med KS og M&R fylkeskommune om skuleeigarprogrammet «Den gode skuleeigar» som blir gjennomført i 2013 og 2014. Rindal kommune deltek i programmet.

Vurdering for læring: Overordna målsetting er å legge til rette for at skuleeigar og skular kan vidareutvikle ein vurderingskultur og ein vurderingspraksis som har læring som mål. Dette er ei fireårig satsing som har vart frå hausten 2010. Møre og Romsdal er med i 4. pulje som starta no våren 2013.

Ungdomstrinnssatsinga: På grunnlag av Meld. St. 22 *Motivasjon – mestring – muligheter* (Ungdomstrinnsmeldinga), er det frå sentralt hald utarbeidd ein eigen strategi for gjennomføring av satsinga på ungdomstrinnet i fem år framover. Målsettinga er eit meir

praktisk, variert, relevant og utfordrande ungdomstrinn som skal auke elevane sin motivasjon og læring. Regjeringa gjer tre hovudgrep som skal bidra til dette: innføring av valfag, auka fleksibilitet og prioriterte verkemiddel for utvikling av forbetra undervisning i den ordinære opplæringa.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

I Nesset kommune har det dei siste fire åra vore nokre svingingar i tala for kor ofte elevane i kommunen seier at mobbing førekjem, både på 7. og 10 trinn. Tala for 10. årstrinn viser jamt over nivå litt under både lands- og fylkessnitt med score hausten 2013 på 4,41 mot snitt på 4,74 (høgt score betyr lite mobbing). Tilsvarande for 7. årstrinn vise score nærare snittet for fylke og land. Del av elevar i tiande klasse som seier dei ikkje blir mobba i det heile tatt har variert frå 52% til 69%, landssnittet har lagt rundt 77%, men med ei klar betring hausten 2013 med 84%. Tilsvarande tal for 7. årstrinn viser ein variasjon frå 56% til 72% og landssnitt rundt 74%.

Ressurssituasjonen:

Nesset har jamt over hatt låg del elevar med spesialundervisning dei siste åra, men med ein topp rundt 2010. Ein har lukkast å redusere andelen og ligg nå på 5,9 % som er under snitt både for fylke og land og for kommunegruppe 2.

I same perioden har den samla lærartettleiken vore tilnærma uendra fram til i fjor då lærartettleiken gjekk litt ned.

Nesset brukar ein låg del av lærartimane til spesialundervisning, 8,6% mot lands- og fylkessnitt på ca 18%.

Vurdering for læring:

Nesset kommune søkte om å kome med i satsinga Vurdering for læring i pulje 4 i 2013, men kom dessverre ikkje med. Nokre kommunar i Romsdal samarbeider i denne satsinga no i pulje 4. Satsinga blir ført vidare og det vil kome nye sjansar for enkeltkommunar til å delta. Denne nasjonale satsinga går ut på å auke kvaliteten på elevvurderinga, som eit verkemiddel til betre læring for elevane. Det er meininga at deltakande kommunar også skal bidra til spreiding av kunnskapen dei får gjennom satsinga til andre.

Fylkesmannen har merka seg at Nesset kommune har jobba godt på vurderingsfeltet likevel, og at dei også på andre område er aktive på skuleutviklingsfronten.

Fylkesmannen har gjennom sin kontakt med kommunen inntrykk av at Nesset har god skulefagleg kompetanse.

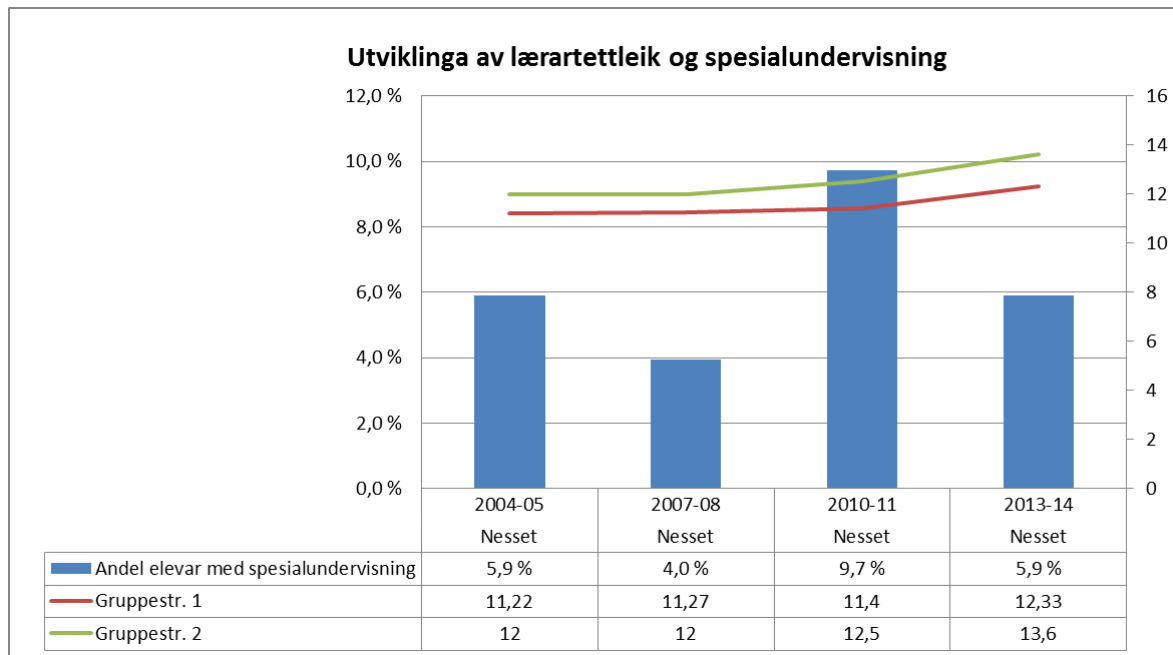
Ungdomstrinnssatsinga:

Satsinga kom i gang frå og med hausten 2013, og kommunane vart våren 2013 invitert til ei kartlegging av kompetansebehov innanfor dei prioriterte områda. Det vil bli gitt tilbod om støtte til skulebasert kompetanseutvikling til alle ungdomsskulane i landet med oppstart anten hausten 2013, 2014, 2015 eller 2016. Det blir viktig at kommunane, ut frå egne planar og behov, legg opp ein eigen strategi for satsinga. Det bør der klargjerast om og korleis dei vil utnytte tilboda om støtte frå eit høgskulemiljø, og korleis dei legg opp utviklinga av ungdomstrinnet også utanom perioden på tre semester der dei får ekstern bistand. Nesset er sett opp i pulje 3 med oppstart av bistand frå høgskulemiljø frå og med hausten 2015. Tilbod om slik bistand vil gå ut til kommunen frå Utdanningsdirektoratet nær årsskiftet 2014/15. Det er viktig at kommunen og ungdomsskulane alt no kjem i gang med å utvikle ungdomsskulane slik at opplæringa blir meir motiverande og praktisk retta.

Nøkkeltal for grunnskoleområdet for 2013 (urevidert)

Indikatorar	1543 Neset	KOSTRA -gruppe 2	M&R	Landet u/ Oslo
Elevar per kommunal skule	119	135	170	210
Gjennomsnittleg gruppestorleik, 1.-10.årstrinn	12,3	11,8	13,2	13,5
Del av elevar i grunnskolen som får spesialundervisning	5,9	10,1	8,9	8,4
Del av elevar i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	1,4	3,6	4,5	5,7
Del av timar til spesialundervisning av lærartimar totalt	8,6	19,3	18	17,8
Del av elevar i grunnskolen som får tilbod om skoleskyss	51	47	29	24
Gjennomsnittleg grunnskolepoeng	40,3	..	40,1	40
Andel elevar med direkte overgang frå grunnskole til vidaregåande opplæring	100	98,5	98,3	98

Utviklinga av prosentdel elevar med spesialundervisning sett opp mot lærartettleik (gruppestorleik) dei siste ni åra.

Tilsyn 2009-2013:

Fylkesmannen hadde i 2010 tilsyn med kommunen si etterleving av reglane for deling av elevane i klassar/ grupper etter opplæringslova § 8-2. Det vart ikkje avdekkja lovstridige forhold.

Klagesaker 2011-13:

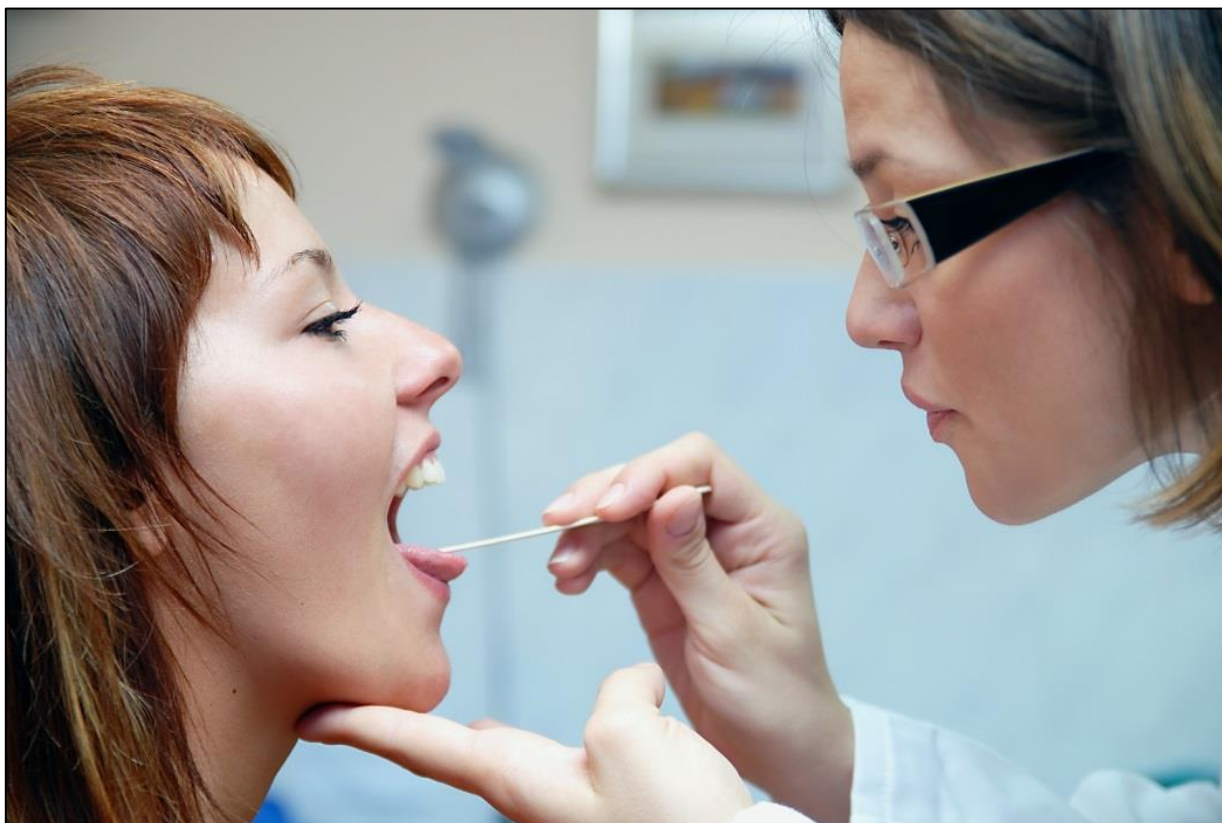
Det har ikkje kome inn klager på standpunktkarakterar dei siste tre åra.

Det har heller ikkje vore sendt over klager til Fylkesmannen på områda spesialundervisning (§5-1), spesialpedagogisk hjelp (§ 5-7) eller psykososialt skulemiljø (§9A-3) i 2011, 2012 eller 2013.

Dialogpunkt

- Korleis arbeider kommunen med å følgje opp skulane sitt arbeid med skulemiljøet?
- Korleis har kommunen tenkt å leggje opp arbeidet med ungdomstrinnsatsinga, kva utfordringar ser kommunen her?

Kap. 7 – Helse og sosial

Gjennomføring av samhandlingsreforma vil kreve ekstra merksemd i åra framover.

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Kommnehelse
- Pleie og omsorg
- Sosialtenesta
- Barnevern
- Gjennomføring av helsehjelp med tvang
- Psykisk helsearbeid
- Rusfeltet

7.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen er et forvaltnings- og kompetanseorgan og skal medverke til å gjennomføre nasjonal politikk i helse- og omsorgssektoren regionalt og iverksetting av sektorpolitikken gjennom kommunane. Fylkesmannen skal drive rådgiving mot sentrale myndigheter, kommunane, fylkeskommunane, helseforetaka, frivillige organisasjonar og befolkninga.

Dette inneber blant anna å informere, rettleie og gi råd innan helse- og omsorgslovgivinga, sosiallovgivinga og barnevernlovgivinga.

Gjennomføring av samhandlingsreforma vil kreve ekstra merksemd i åra framover. Vidare har Fylkesmannen oppgåver knytt opp mot kvalitetsutvikling og prioritering i helse- og omsorgstenesta. Fylkesmannen har gjennom eit eige fullmaktsbrev fullmakt til å forvalte ulike tilskotsordningar.

Fylkesmannen skal, som tilsynsmyndigheit, ha kunnskap om barns oppvekstforhold, befolkningas levekår, helsemessige forhold i befolkninga og behov for barnevernstenester, sosiale tenester i Nav og helse- og omsorgstenester. Fylkesmannen skal vidare kontrollere om tenestene blir utøvd i tråd med krav i barnevernloven, lov om sosiale tenester i Nav, lov om kommunale helse- og omsorgstenester, spesialisthelsetenestelova m.v. og gripe inn overfor verksemdar som utøver sine tenester i strid med lovgivinga. Fylkesmannen skal føre tilsyn med alt helsepersonell og anna personell i kommune- og spesialisthelsejeneste som yter helse- og omsorgstenester.

7.2 Kommunehelse

Dette delkapitlet omhandlar kommunens lovpålagde ansvar for legetenester og øyeblikkeleg hjelp, helsestasjonstenester, skulehelsetenester og førebyggjande helsearbeid. Desse tenestene er forankra i *Lov om kommunale Helse- og omsorgstenester*.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Legetenester:

Fylkesmannen har eit følgje-med ansvar når det gjeld forsvarlege legetenester og tilstrekkeleg legedekning i kommunane.

Fylkesmannen følgjer med i utviklinga av nye tilbod om øyeblikkelig hjelp i kommunane (ø-hjelp), korleis tilboda blir organisert og korleis samarbeidet med helseføretaket sikrar trygge tenester for befolkninga.

Fylkesmannen følgjer også med på prosessar omkring organisering av legevaktstjenester. Frå 2014 skal også nytt digitalt nødnett innførast i Møre og Romsdal. Fylkesmannen stiller seg positiv til legevaktssamarbeid, og er av den oppfatning at dette vil samla sett gjere tjenesten meir robust og kvalitetsmessig sett betre.

Førebyggande helsetenester:

Fylkesmannen har fokus på førebyggande helsetenester og forvaltar tilskotsmidlar til etablering av frisklivssentral i kommunane.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:**Fastlegetenesta:**

I følge HELFO har Nesset tre fastlegelister. Av dei er berre ei liste «open». I tillegg har kommunen turnuslege. Denne «opne» lista har per 18.03.14 berre 15 tilgjengelege plassar. Dette betyr at det reelt sett ikkje er mogleg å velge

Fylkesmannen oppfattar fastlegetenesta som stabil.

Fylkesmannen mottar få klager på helse- og omsorgstenester frå Nesset. I 2013 handsama Fylkesmannen ei tilsynssak på Nesset omsorgssenter. Konklusjonen var at Nesset kommune, med involvert helsepersonell, ikkje hadde brote kravet til forsvarlege tenester. Det blei i saka påvist brot på plikta til å føre journal, jf. helsepersonelloven § 40 og journalføringsforskrifta § 8.

Fylkesmannen fekk i 2013 sendt over tre vedtak om tvungen somatisk helsehjelp frå Nesset kommune. Alle vedtaka var fatta ved Nesset omsorgssenter. Våren 2013 blei det også gjennomført eit uvarsla tilsyn ved Nesset omsorgssenter med dette som tema. Tilsynet avdekkar ulovleg bruk av tvungen somatisk helsehjelp.

Med samhandlingsreforma i mente, vil behovet for legetilgang sannsynlegvis auke i åra som kjem. Det er derfor avgjerande at kommunen planlegg framtida med bakgrunn i dette.

Helsefremjande og førebyggande arbeid:

Gjennom føringane av samhandlingsreforma og nytt lovverk skal kommunen ha tilbod om helsefremjande og førebyggande tenester for innbygarane. Nesset kommune har ikkje etablert frisklivssentral.

Helsestasjonsteneste og helseteneste i skolen:

Årsverk i alt til førebygging, helsestasjon og skolehelseteneste er ikkje endra frå 2010 til 2012. Kommunen har ikkje etablert helsestasjon for ungdom. (kjelde: Kostra).

Nesset kommune får kr 100 000 til styrking av helsestasjon- og skolehelseteneste innan dei frie inntekter for 2014.

Fylkesmannen har ikkje hatt klager, eller tilsyn med helsestasjon- og skolehelsetenesta på fleire år, og er ikkje kjent med kvaliteten på områdene.

Dialogpunkt

- Korleis vurderer kommunen tilgangen på fastlege i kommunale oppgåver, eksempelvis sjukeheim, helsestasjon, miljøretta helsevern, både no og i dei komande åra?
- Ser kommunen behov for å gjere særlege tiltak for å rekruttere fastlegar til kommunen? Korleis vil evt. kommunen i framtida sikre dekning av fastlegar?
- Kva er den største utfordringa kommunen ser når det gjeld kommunal ø-hjelp, herunder organisering av akutt plasser, legevaktsteneste med digitalt nødnett, legevaktsbemanning og ambulansetenester?
- Inneber det lave talet på vedtak om tvungen somatisk helsehjelp at det i svært liten grad blir nytta tvang i helsetenesta i kommunen?
- Korleis sikrar kommunen tilbod om helsefremjande og førebyggjande tenester for alle innbyggjarane?
- Kva er den største utfordringa for kommunen i arbeidet med helsefremjande og førebyggjande tiltak?
- Kva plan har kommunen for styrking av helsestasjon- og skolehelsetenesta i 2014?

7.3 Pleie og omsorg

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har mange oppgåver knytt til dette tenesteområdet, mellom anna gjennom den nasjonale satsinga Omsorgsplan 2015, som no er utvida til 2020.

- Demensplan 2015 - Gode og forsvarlege tenester til personar med demens
- Kompetanseløftet 2015
- Kvalitet
- Koordinerande eining

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Demensomsorg

I 2010/2011 blei det gjennomført ei nasjonal kartlegging av tilbodet til personer med demens. I tillegg har Fylkesmannen sendt ut brev til alle kommunane for å følgje opp den enkelte kommune etter den nasjonale kartlegginga.

Framtidige omsorgsutfordringar skal stå på dagsorden i det ordinære kommune- og økonomiplanarbeidet med spesielt fokus på: Eit helse- og sosialtenestetilbod som er tilpassa at talet på personar med demens og deira pårørande er aukande. Den nasjonale kartlegginga 2010/2011 viser at kommunen ikkje har eigen demensplan. Det er ikkje lovpålagt, men anbefalt. Kartlegginga viser også at kommunen har demensteam, dagaktivitetstilbod og skjerma eining og 33 tilsette deltek på Eldreomsorgens ABC i 2014. Kommunen har ikkje pårørandeskule og samtalegrupper, men startar pårørandeskule 22.4. 2014.

Kompetanse

I 2013 var det fem tilsette som fullførte helsefagarbeidarutdanning, og ingen som fullførte vidareutdanning for høgskuleutdanna personell. I 2014 er det sytten personar som er under utdanning, av desse er det fem på helsefagarbeidarutdanning, fem på fagskule, av desse er det to på kreftomsorg og lindrande behandling og tre på anna fagskuleutdanning. Det er sju på vidareutdanning for høgskuleutdanna personell. Av desse er det ein på rehabilitering, tre på leiing og tre på anna vidareutdanning, som ikkje er oppgitt. I følgje rapporteringa for Kompetanseløftet i 2014 har kommunen fire løpande lærekontraktar helsefagarbeidarar, to 1.året og to 2.året.

Andel årsverk i brukarretta tenester m/ fagutdanning(Enhet %)

Kommunar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Neset	76	77	75	81	78	84

Det er eit mål for Kompetanseløftet 2015 i vårt fylke, at 90 prosent av dei tilsette i brukarretta pleie- og omsorgsteneste skal ha helse- og sosialfagleg utdanning. Det er eit ambisiøst mål, som krev felles initiativ frå både utdanningsinstitusjonar og kommunar. Neset kommune har 84 % andel årsverk i brukarretta tenester med fagutdanning. Det er ein auke på 8 % frå 2007. Høgste andel i perioden 2007- 2012 var 81 % i 2010. Neset har høgste andel årsverk med fagutdanning i Møre og Romsdal, saman med Tingvoll kommune.

Andel årsverk utført av tilsette, 55 år og eldre

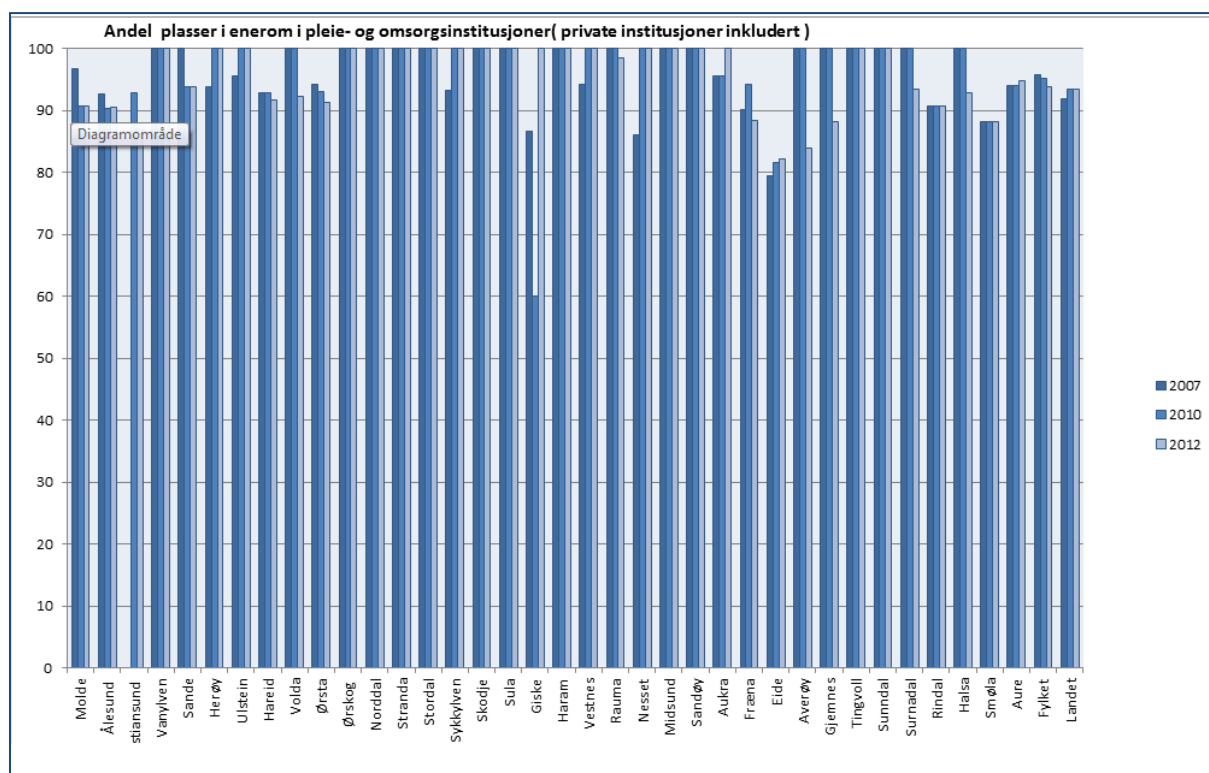
Kommune	2007	2010	2011	2012
1543 Neset	29,6%	29,4%	27,6%	28,1%
Samla Møre og Romsdal	22,4 %	25,4 %	26,6 %	27,2 %
SAMLA LANDET	20,0 %	22,1 %	22,9 %	23,2 %

Kommunane i Møre og Romsdal samla sett har ein større del tilsette over 55 år i helse- og omsorgstenesta enn gjennomsnittet for landet. Møre og Romsdal har 27,2 prosent, 4% over

landsgjennomsnittet. Nesset kommune har 28,1 % eldre arbeidstakarar. Det er 0,9 % over gjennomsnittet i fylket og 4,9 % over landsgjennomsnittet. Det inneber eit stort behov for nyrekruttering til yrka for å sikre tilstrekkeleg tilgang på personell med nødvendig kompetanse til oppgåvene i kommunane

Andel plassar i einerom i pleie- og omsorgsinstitusjonar (Enhet %)

Kommunar i Møre og Romsdal	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nesset	86.0	86.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Møre og Romsdal	95.8	96.2	96.4	95.3	95.2	93.9
Landet	92.0	93.6	93.8	93.4	93.8	93.5

Nesset kommune har i perioden 2009-2012 100% andel plassar i einerom . Fylkesmannen er av den oppfatning at det er viktig å halde fast på den tydelege nasjonale målsettinga om at personar som skal bu på institusjon over lengre tid, skal få tilbod om eige rom. Dette er også forankra i *Forskrift om kvalitet i pleie og omsorgstenestene*, som seier at kommunen skal utarbeide skriftlege nedfelte prosedyrar som søker å sikre at brukarar av pleie- og omsorgstenester får tilfredsstilt grunnleggande behov som tilbod om eige rom ved langtidsopphold.

System for brukarundersøkingar i heimetenesta og sjukeheim - Ja (1) og nei(0)

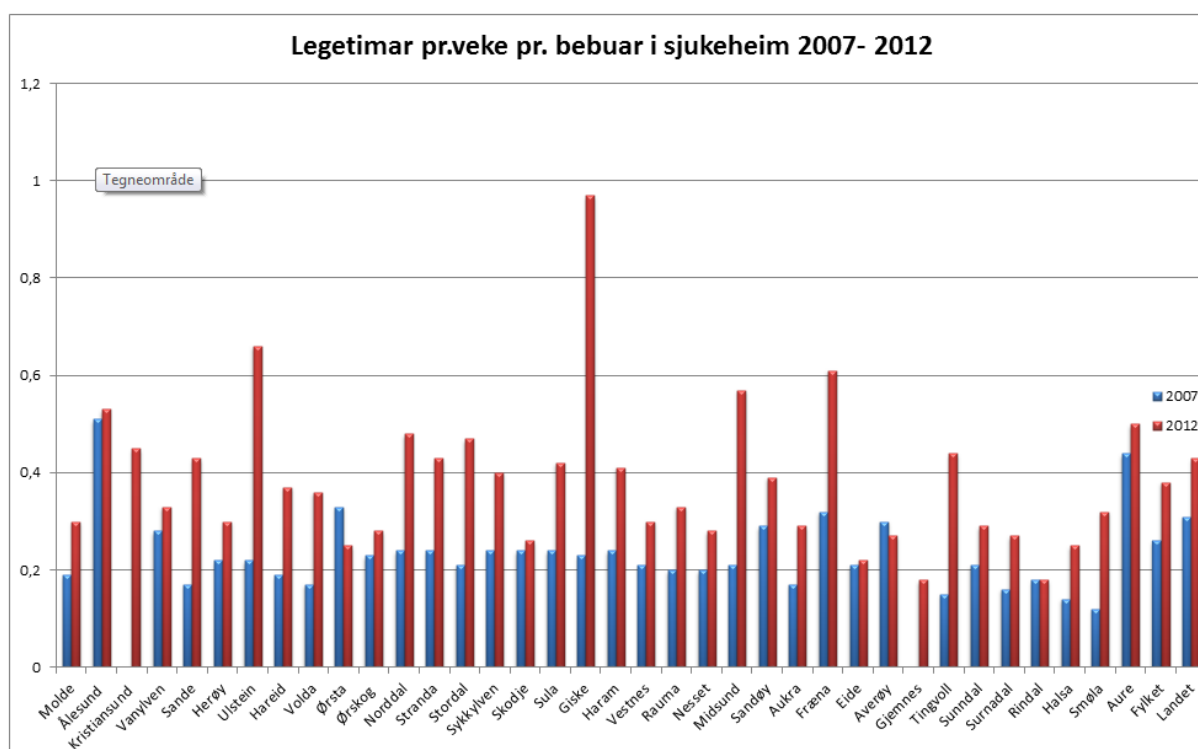
Region	2011	2012
Neset heimeteneste	1	0
Neset institusjon	0	0

Neset kommune har nytta brukarundersøking i heimeteneste i 2011, men det er ikkje nytta brukarundersøking i institusjon. Ei brukarundersøking kan vere nyttig for å få korrektiv til tenestene og for å måle effekten av nye tiltak.

Legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim

Region	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Legetimer per uke per beboer - lokal norm 2008
Neset	0.20	0.20	0.20	0.28	0.21	0.28	0,19
Møre og Romsdal	0.26	0.26	0.29	:	0.33	0.38	
Landet	0,31	0,33	0,34	0,37	0,39	0,43	

Indikatoren viser gjennomsnittleg tal på legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim og buform med heildøgns omsorg og pleie. 0.25 timer tilsvarar 15 min. pr beboar.

I 2007 blei kommunane bedt om å talfeste kor mange legetimar som blir kravd for å oppfylle lovkravet om fagleg forsvarleg tenester og eigne krav til kvalitet på legetenesta i sjukeheim, basert på risiko- og behovsvurderingar. Nesset kommune sette 0,19 legetimar pr. veke pr. bebuar som lokal norm. Kommunen hadde 0,20 legetimar per veke per bebuar allereie i 2007. I 2012 ligg talet på 0,28. Nesset kommune ligg 0,10 legetimar pr. veke pr. bebuar under gjennomsnittet i Møre og Romsdal og 0,15 under landsgjennomsnittet.

Det er framleis grunn til å ha eit sterkt fokus på utviklinga når det gjeld legetid i sjukeheimar og i pleie- og omsorgstenestene elles, spesielt med tanke på at bebuarane i sjukeheim ofte har fleire og meir komplekse helseproblem. Det er om lag 75- 80 % av bebuarane som har kognitiv svikt eller ein demenssjukdom. Kortare liggetid på sjukehus, auka vektlegging av korttids- og rehabiliteringsopphald og styrking av palliativ behandling stiller òg større krav til medisinsk-fagleg kompetanse i sjukeheim. Etter innføringa av Samhandlingsreforma er utbygging av akutt plassar og lokalmedisinske senter viktige verkemiddel for kommunane.

Omsorgsprisen 2013 - Aktive seniorar i Nesset

Nesset kommune fekk Fylkesmannens omsorgspris for sitt systematiske førebyggjande arbeid både på system- og individnivå. Kommunen har auka satsing på helsefremjande og førebyggjande tiltak, og har sett fokus på det friske og det brukaren sjølv meistrar. Det er og sett fokus på tverrfagleg og tverrsektorielt arbeid, med høg grad av brukarmedverknad. Det er eit godt døme på samarbeid mellom frivillige, kultur og omsorg, og kommunen har eit innovativt arbeid innan folkehelse og førebygging i tenestene. Dette er eit godt døme for andre kommunar i Møre og Romsdal.

Dialogpunkt

- Har kommunen riktig normtall på legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim i 2013, basert på risiko- og behovsvurdering?
- Kva gjer kommunen for å auke andel årsverk med fagutdanning?
- Kva pasientgruppe er det som har minst fagutdanna personell?
- Har kommunen planer om å starte pårørandeskule og samtalegrupper?

7.4 Sosialtenesta

Kommunens oppgåver på sosialtenesteområdet er knytt til Lov om sosiale tenester i NAV. Hovudoppgåva for det kommunale tenesteområdet i arbeids- og velferdsforvaltninga er å medverke til at fleire kan kome i arbeid, vidareutvikle arbeidet på fattigdomsområdet og sikre god forvaltning av lov om sosiale tenester i NAV.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Vi har fokus på korleis kommunen forstår og praktiserer lova og forskriftene, og om barn og unge sin situasjon blir vektlagt i sakshandsaminga. Kommunen har eit sjølvstendig ansvar for rett kompetanse i kontora, men fylkesmannen medverkar til kompetanseutvikling ved å legge til rette kurs og opplæring for tilsette.

Fylkesmannen ga i 2012/13 opplæring i sosialtenestelova i NAV, med tilhøyrande forskrifter og rundskriv over til saman 5 dagar.

Fylkesmannen har fokus på oppfølging av framandspråklege og flyktningar/innvandrar, og deira behov for sosiale tenester og hjelp til arbeid og integrering i samfunnet.

Fylkesmannen følgjer med i kommunen sitt arbeid mot fattigdom og sosial ulikskap, og forvaltar tilskot til utvikling av gode tenester.

Fylkesmannen sitt bilde:

Fylkesmannen sitt bilde av sosiale tenester i NAV kontoret i Nesset er danna på grunnlag av den kunnskapen vi har frå før og etter samtale med NAV leiar. Vi skildrar i hovudsak sosialtenesteområde som kommunen har ansvar for.

Organisering/leiing/partnarskap/generelt:

Etter etablering av NAV kontor i kommunen fekk kontoret sin andre NAV leiar i oktober 2014, samarbeidsavtalen blei oppdatert i mars. Kontoret skal ivareta kommunens oppgåver etter lov om sosiale tenester i NAV. Dei obligatoriske kommunale tenestene (minimumsløysinga) som inngår i NAV-kontoret er: opplysning, råd og rettleiing, (under dette også økonomisk rådgjeving), økonomisk stønad, midlertidig bustad, individuell plan og kvalifiseringsprogrammet. I tillegg har kommunen lagt inn tenester etter Helse- og omsorgstenestelova; særlege tiltak for rusmisbrukarar og bustadsosialt arbeid. Kommunen tek i mot flyktningar for første gong 2. halvår i 2014. Flyktningstenesta er lagt inn i NAV kontoret. Vidare har dei husbankens låne- og tilskotsordningar.

Om samarbeid: Kommunen har eit dagsenter, for personer med nedsett arbeidsevne, NAV kontoret brukar dette som avklaringsarena. Vidare er NAV leiar med i kommunes kriseberedskap. Dei deltek også i «Ungdomsteamet» (skule, helseteneste for ungdom og kulturavdelinga). Vidare deltek dei samarbeidsmøte med 2.linjetenesta om psykiske helseutfordringar. Dei samarbeider og med kommunen utanfor NAV i enkeltsaker. Nesset er ein liten kommune som gjer det enklare å samarbeide på fleire område.

Kvalifiseringsprogram (KVP):

Dei har no ein deltakar på KVP, og seier at dei heile tida gjer vurderingar på om det fins aktuelle deltakarar med rettighet til programmet.

Økonomi og gjeld:

Kontoret tilbyr sjølv enklare økonomirådgjeving. Dei kjøper tenesta gjeldsrådgjeving av Jorunn Bertelsen, som kjem til Nesset annakvar måndag. Kontoret har arbeidd intensivt med mange gjeldsaker, og no merker kommunen ein nedgang på etterspørselen på denne tenesta. Dei fortel at dei i fleire år har hatt høgt fokus på verdighet for brukarar med behov for sosiale tenester og arbeider med å få dei aktiv og på riktig yting, til dette brukar dei heile NAV sin tiltaksportefølje. Dei har ingen brukarar på 100 % sosialhjelp, utbetaling av økonomisk stønad har derfor gått ned over tid. Samanlikna med andre kommunar er det høgare arbeidsledighet i Nesset, men den er likevel relativt lav. Nesset er ein typisk pendlarkommune.

Bustader:

Nok midlertidige bustader er ei stor utfordring for Nesset, dei må bruke hotell, også utanfor kommunen. Nesset kommune har bustadsosial handlingsplan, men den er ikkje satt i verk. Dei har få gjennomgangsbustader for vanskeligstilte og folk bur lengre i kommunale bustader enn det som er meint, fordi det er ei utfordring å finne varige bustader for denne gruppa.

Barn unge:

NAV-kontoret seier at dei i fleire år hatt eit høgt fokus på barn og unge. Dei har barnefattigdomsprosjekt i regi av Fylkesmannen og Arbeids- og velferdsdirektoratet; utstyrspool og ungdomsprosjekt som fangar opp dei som fell utanfor vidaregåande skule. Dei har og fokus på barn og unge i familiar som tek i mot stønader frå NAV. Og er oppmerksom på meldeplikta si til barnevernstenesta.

Rus:

Dei opplever ein aukande tendens til rusmisbruk blant unge dette blant anna på grunn av høgt tilgjenge og nye rusmidlar kjøpt på nettet. Dei har om lag ei tvangssak i året (ikkje heilt

unge som ikkje oppfyller vilkåra i tvangsheimlane). De seier at dei har god oversikt og dialog med rusmiljøet. Det er vanskelig å få bustad til denne gruppa fordi de er kjent i kommunen, Brukarane løyser dette med å ligge på sofaen om nokon av dei har ein bustad. Sjå også punkt 7.8.

Klagesaker:

Fylkesmannen har behandla ei klagesak etter lov om sosiale tenester i NAV frå NAV Neset i 2014. I 2013 behandla vi ingen saker frå kommunen.

Tilsyn:

Kommunen har ikkje hatt tilsyn på dei sosiale tenestene i NAV

Dialogpunkt

- Korleis vil kommunen løyse utfordringar på bustadområdet for vanskeleg stilte?
- Korleis fungerer partnerskapet mellom kommunen og NAV Møre og Romsdal?
- Kva ser kommunen som den største utfordringa når det gjeld innvandrarbefolkninga og deira integrering i arbeidslivet?

7.5 Barnevern

Ei kjerneoppgåve for barneverntenesta i kommunane er å undersøke saker der det er bekymring for barn. Ut i frå ei konkret vurdering av tilhøva kan barneverntenesta sette inn tiltak. Hjelpetiltak i heimen er mest vanleg, og det skal i desse sakene ligge føre ein tiltaksplan. I alvorlege situasjonar kan barnet takast under omsorg og plasserast utanfor heimen, anten i fosterheim eller i institusjon. Det er fylkesnemnda som tek avgjerd i slike tilfelle.

Statsbudsjetta dei tre siste åra (1011 – 2013) har hatt midlar til styrking av det kommunale barnvernet. Satsinga skal setja kommunane i betre stand til å utføre sine lovpålagte oppgåver etter barnevern-lovgjevinga. Det blir satsa både på fleire stillingar og på kompetanseheving. Dette er vidareført i statsbudsjettet for 2014.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen skal følgje opp kommunane med tilsyn i barnevernet, samt følgje med på kommunen sine planar for styrking/utvikling av tenesta. Statsbudsjetta dei tre siste åra (1011 – 2013) har hatt midlar til styrking av det kommunale barnvernet. Det blir satsa både på fleire stillingar og på kompetanseheving. Dette er vidareført i statsbudsjettet for 2014. Fylkesmannen har ei rolle både med å fordele styrkingsmidlar og følgje opp resultatet av satsinga. Stillingane er finansiert gjennom øymerka tilskot. Det er fordelt til saman 36,5 stillingar i vårt fylke frå 2011 til 2013. Satsinga skal setja kommunane i betre stand til å utføre sine lovpålagte oppgåver etter barnevern-lovgjevinga. Fylkesmannen skal følgje opp kommunane både med tilsyn og med kommunen sine planar for styrking/utvikling av tenesta.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Neset inngår i interkommunal barnevernteneste med Sunndal og Tingvoll, med Sunndal som vertskommune.

Dialogpunkt

- Barnevernet er avhengig av tett kontakt og samhandling med andre kommunale tenester som har ansvar for barn. Korleis opplever desse instansane samhandlinga med den interkommunale tenesta?

7.6 Gjennomføring av helsehjelp eller omsorgstenester med tvang

Å yte helsehjelp eller omsorgstenester ved bruk av tvang er eit inngrep i pasienten sin sjølvråderett. Difor er rettstryggleiken særskild viktig ved denne typen tiltak. Fylkesmannen skal sjå til at regelverket er fylgt, og at det blir fatta vedtak om tvungen hjelp der dette er aktuelt.

Delkapitlet omhandlar tvang etter:

- Pasientrettighetslova kap 4A
- Helse- og omsorgstenestelova kap 9

Fylkesmannen sine fokusområde:

Pasientrettighetslova kap 4A

Pasient- og brukerrettighetslova kapittel 4A vart iverksett 01.01. 2009. Lova skal sikre at personar utan samtykkekompetanse, som motsett seg helsehjelp skal ha sin rettstryggleik ivaretatt. Fylkesmannen driv opplæring og rettleiing, samt etterprøver vedtak og behandlar klager.

Helse- og omsorgstenestelova kap 9

Fylkesmannen si hovudoppgåve i høve til bruk av tvang og makt overfor personar med psykisk utviklingshemming er sakshandsaming av kommunane sine vedtak om bruk av tvang og makt og avgjerder om skadeavverjande tiltak i naudsituasjonar.

Gjennom si sakshandsaming og ved ulike tilsyn får Fylkesmannen kjennskap til kommunane sin praksis på dette området. Dei siste åra har det vore fokusert på korleis kommunane kan sikre kvaliteten i tenestane til personar med psykisk utviklingshemming. Det er særleg lagt vekt på kva tiltak som kan settast i verk for å fylle lova sine krav om kvalifisert personell. I 2014 vil Fylkesmannen gjennom sitt utviklingsarbeid fokusere på lova sine krav om fagleg og etisk forsvarlegheit, samt kravet om å arbeide med å finne andre løysingar enn bruk av tvang og makt.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Pasientrettighetslova kap 4A

Fylkesmannen fekk ingen kopi av vedtak i 2012. Eit sentralt spørsmål blei om regelverket var kjent for kommunen. Fylkesmannen gjennomførte april 2013 eit uanmeldt tilsyn ved Nettet omsorgssenter. Under tilsynet vart det avdekt to avvik:

- Nettet kommune sikrar ikkje i tilstrekkeleg grad at pasienten sin samtykkekompetanse vert vurdert, og at det eventuelt vert fatta avgjerd om bortfall av samtykkekompetanse for pasientar ved avdelingar for demente ved Nettet omsorgssenter.
- Nettet kommune sikrar ikkje at det vert fatta vedtak med heimel i pasient- og brukerrrettighetslova kapittel 4A når pasientar vert haldt tilbake mot si vilje ved avdelingar for demente ved Nettet omsorgssenter.

Nettet kommune har gjeve tilbakemelding på at avvik kan lukkas i brev av 21.08.2013. Fylkesmannen fekk etter tilsynet kopi av tre vedtak i løpet av 2013.

Helse- og omsorgstenestelova kap 9

Per 01.01.2013 hadde Nettet kommune rapportert at det blir ytt tenester til 18 personar med psykisk utviklingshemming over 16 år.

Fylkesmannen har per i dag kjennskap til 2 saker knytt til helse- og omsorgstenestelova kapittel 9 i Nettet kommune. I periodar dei siste åra har kommunen nytta tvang utan at lova sine reglar om sakshandsaming er følgt. Det blei i tilsyn i 2013 avdekt svikt i kommunen si tenesteyting i høve til ein brukar. Tilsynet er ikkje avslutta.

Dialogpunkt

- Korleis sikrar kommunen at regelverket knytt til avgjerd om bortfall av samtykkekompetanse og tvang, er kjent og etterlevd i heile personalgruppa?
- Korleis blir kunnskap om regelverket overført til andre tenesteområde i kommunen?

7.7 Psykisk helsearbeid

Dei kommunale helse- og omsorgstenestene omfattar tenester etter behov uavhengig av brukarens diagnose. Kommunen må difor sjå til at tilbodet til personar med psykiske helseproblem har omfang og kvalitet i samsvar med behovet. Kommunen må også syte for at tenestene har den kompetanse som trengs for å yte eit forsvarleg tilbod.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har i oppgåve å fylgje med på utviklinga i tenestetilbodet og medverke til auka kvalitets og kompetanse. Ein er spesielt oppteken av god koordinering mellom ulike tenesteaktørar og godt tverrfagleg arbeid.

Fylkesmannen skal gjere seg kjent med, og fylgje tenesteutviklinga på felte *psykisk helsearbeid* og *rusarbeid til barn, unge og vaksne* i den enkelte kommune, mellom anna gjennom å kvalitetssikre og sende inn rapporteringa frå kommunane.

I samarbeid med nasjonale og regionale kompetansesentra skal Fylkesmannen medverke til kvalitets- og kompetanseutvikling i lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid, gjennom råd, vegleiing og formidling av lovverk, nasjonale mål og faglige retningsliner. Dette arbeidet bør også involvere brukar- og pårørandeorganisasjonane og spesialisthelsetenesta.

Fylkesmannen har gjennom si verksemd til hensikt å sjå rus-/og psykisk helsearbeid som eit fagfelt, noko som kjem til uttrykk i temasamlingane «Som ringar i vatn», der samhandling mellom kommunar og spesialisthelsetenesta står sentralt.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Slik Fylkesmannen tyder rapporteringstala på ressursbruk innan fagområdet psykisk helsearbeid (IS-24) har Nasset kommune prioritert å oppretthalde nivået på tenestene etter opphøyr av øyremarking av midlar (01.01.09).

Kommunen har over fleire år prioritert målretta innsats gjennom ulike prosjekt med mål å fange opp barn som slit både i barnehage grunnskule. I tillegg auka innsats ovanfor ungdom som fell ut frå vidaregåande utdanning. Det er registrert ei betydeleg auke på tilvisingar frå spesialisthelsetenesta til kommunen sitt tenesteapparat.

Tilsette innan fagområde melder frå om aukande faglege utfordringar ovanfor både unge vaksne, med krav til god koordinering av ulike tenester. Tenestebehovet er ofte svært omfattande knytt til både daglege gjæremål/tett oppfølging og meiningsfull kvardag .

Dialogpunkt

- Kva utfordringar ser kommunen når det gjeld behov innan psykisk helsearbeid i dag og framover?

7.8 Rusfeltet

Kommunen må ha tilstrekkeleg kompetanse når det gjeld rus.

Kommunane har ansvar for forsvarlege tenester til personar med rusproblem i tråd med lovverk og retningsliner for dei kommunale helse- og omsorgstenestene. Dei som misbruker alkohol og andre rusmiddel, skal få råd og hjelp av det kommunale tenesteapparatet. På same måte skal familiemedlemmar og andre pårørande få hjelp og rettleiing. Helse- og omsorgstenesta kan mellom anna hjelpe til med behandling, bustad og etablere eit program for støtte på arbeidsplassen. Om hjelpetiltak i kommunen ikkje er strekker til, skal kommunen vise til tverrfagleg spesialisert rusbehandling i spesialisthelsetenesta.

Parallelt med å arbeide for gode tenester for dei som har utvikla eit misbruk, må kommunen ha eit førebyggjande perspektiv på rusfeltet. Det gjeld både med tanke på at problem ikkje skal få etablere seg og at begynnande problem ikkje skal få utvikle seg. Å redusere både tilgjenge og etterspurnad er viktige element i ein førebyggjande strategi, i tillegg til god kompetanse. Tverrfaglege tenester og kompetanse er naudsynt for å utvikle tenester av god kvalitet i kommunane.

I perioden 2008 -2012 var det ein opptappingsplan for rusfeltet. Eit av dei viktigaste verkemidla i denne opptappingsplanen var tilskot til kommunalt rusarbeid. Ordninga skulle stimulere kommunane til å sette kommunalt rusarbeid på dagsorden. Den vart avslutta i 2012, men vert no relansert i 2014. Stortingsmelding 30 (2011-2012): «Se meg! En helhetlig

rusmiddelpolitikk» er ei vidareføring av opptrappingsplanen på rusfeltet og skisserer den nasjonale strategien på rusfeltet.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen skal koordinere og samordne verkemiddel på dei ulike fagområda på ein slik måte at dei støtter opp under det tverrfaglege- og tverrsektorielle arbeidet på områder innan både psykisk helse arbeid og rusarbeid. (Sjå derfor og punkt 7.7 Psykisk helsearbeid og punkt 7.4 Sosialtenesta).

Det er tydelege føringar i Fylkesmannen sitt oppdrag på fagfelte rus/psykisk helse om at barn og unge, og pårørande skal prioriterast. Fylkesmannen skal sjå sine sektoroppdrag overfor barn og unge med samansette problem i samanheng. Det skal rettast eit særskilt fokus på kapasitet, tilgjenge, heilskaplege og samstundes tenester der kvalitet, kompetanse og kunnskapsbasert praksis skal prege arbeidet.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Neset har deltatt i kartleggingen *BrukerPlan*. Dette er eit verkøy for kommunar som ønskjer å kartlegge omfanget og karakteren av rusmiddelmisbruket i kommunen. Ei slik kartlegging gjer kommunen betre i stand til å dimensjonere tenestene og sette inn tiltak der det trengs.

Neset rapporterer eit høgare tal rusmiddelmisbrukarar enn dei andre kommunane som har tatt del i undersøkinga i Møre og Romsdal. Dei aller fleste er over 25 år. Ein tredel er foreldre og alle desse har samver med barna. Tre firedeler slit med både dårleg psykiske og fysisk helse. Dei aller fleste har god buevne. Kartlegginga viser, ut frå ei samla vurdering, at dei som slit med rusmisbruk i Neset kommune treng mykje oppfølging på fleire områder. Neset kommune har ein ruspolitisk handlingsplan for perioden 2011-2015. Den er ein underplan til kommunen sin helse og omsorgsplan. Helse og omsorgsplanen viser til den ruspolitisk planen, og har ikkje perspektiv på korleis helse og omsorgstenesta skal yte tenester denne pasientgruppa.

I den ruspolitiske planen har kommunen definert tre mål: 1)« Neset kommune vil arbeide for rusfrihet fram til myndighetsalder». 2)«Etablere en arena for samarbeid om det ruspolitiske arbeidet.» 3)«Neset kommune skal arbeide for at de med rusproblem skal få et tilpasset tilbud» Det har skjedd endringar i lovverket etter at *ruspolitisk plan og helse og omsorgsplanen* blei vedtatt. Ansvarsdelinga som er skissert i planane er derfor endra, noko som ikkje kjem fram i desse styringsdokumenta. Det kjem ikkje fram i planane om dei er rullert.

Neset kommune har eit godt førebyggjande arbeid gjennom sine tiltak til nedkjemping av barnefattigdom. Dei opplever likevel ei auke i tal på unge som rusar seg. (sjå pkt. 7.4 Sosialtenesta)

Dialogpunkt

- Korleis vil Neset kommune bruke resultatane frå kartlegginga *Brukerplan* for gi heilskaplege og samanhengande tenester til denne gruppa?
- Korleis er det rusførebyggjande perspektivet teke i vare i kommunen?

Kap. 8 – Oppsummering

8.1 Generelt

Med *Kommunebilde for Nettet* har Fylkesmannen utarbeidd ein kortfatta situasjonsrapport for kommunen som samfunn og organisasjon. Søkelyset er retta mot Fylkesmannen sine fokusområde slik dette kjem til uttrykk gjennom embetsoppdraget frå dei ulike departement og direktorat. Eit viktig mål med dokumentet er at kommunen og Fylkesmannen kan ha dialog om ulike utfordringar og korleis ein kan kome fram til betre løysingar i lag.

Kommunen har på sin side utarbeidd *Kommunal planstrategi for Nettet* for perioden 2012 – 2016. Her blir viktige utfordringar for kommunen og strategiske val for å møte utfordringane nærare drøfta. Vidare blir både overordna planar etter plan- og bygningslova og planar for ulike kommunale tenesteområde nærare gjennomgått og vurdert. Kommunen har nyleg rullert kommuneplanens samfunns- og arealdel. Samla inngår dette som eit viktig verktøy for samfunnsstyring og tenesteproduksjon.

8.2 Vidare dialog og samarbeid

Innhaldsmessig har dette dialogdokumentet retta søkelys mot følgjande hovudtema:

- Regional og kommunal samfunnsutvikling – plansamordning, kommuneøkonomi og interkommunalt samarbeid
- Justis og beredskap
- Miljøvern og arealforvaltning
- Landbruk og bygdeutvikling
- Oppvekst og utdanning
- Helse- og sosial

For kvart hovudtema er det lista opp ulike deltema, og til kvart av desse er det under overskrifta *Fylkesmannen sitt bilde av kommunen* gjort nærare greie for kommunens status i forhold til Fylkesmannens fokusområde og eventuelle andre relevante forhold. Under overskrifta *Dialogpunkt* peikar Fylkesmannen på utvalde innsatsområde der Fylkesmannen ønskjer nærare dialog med kommunen. På fleire av desse områda kan det vere aktuelt med vidare dialog og samarbeid. Fagavdelingane hos Fylkesmannen representerer her ein viktig kunnskapsressurs som vil kunne følgje opp med råd og rettleiing.

Fylkesmannens samla inntrykk er at Nesset kommune på dei fleste fagområde gjer ein grundig og systematisk innsats knytt til dei samfunnsoppgåvene og utfordringane kommunen står overfor. Dette omfattar arbeid både innanfor og på tvers av kommunale sektorar og fagområde. Krav om oppdatert fagkunnskap og krav til oppbygging av robuste faglege kompetansemiljø vil vere ei utfordring for mange kommunar; slik også for Nesset. Interkommunalt samarbeid og andre former for nettverksbygging vil her kunne vere aktuelt.

Vedlegg

Nokre aktuelle lenker til:

Statistikk

- Kommunestatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>
- Fylkesstatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Fylkesstatistikk>
- Folkehelsestatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Folkehelsestatistikk>
- SSB/KOSTRA <http://www.ssb.no/kostra/>

Tabellar/figurar/kart

- Møre og Romsdal fylkeskommune/Plan og analyse/Kart og fagdata
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Kart-og-fagdata>

Planar/dokument m.m.

- Regional planstrategi 2012 – 2016 Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Regional-planstrategi>
- Fylkesplan for Møre og Romsdal 2013 – 2016
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Fylkesplan>
- Riss <http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/RISS>
- Temp <http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Konjunkturbarometeret-Temp>

Tilsynskalender sjå

Fylkesmannen i Møre og Romsdal; heimeside <http://www.fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>